

Սահմանադրական փաթեթը կողմ եւ դեմ հակափաստարկների ժողովածու

Մեր խորհրդարանականները լիազանք միտքերը փչեցնելու համարում անընդհապ միմյանց բանադրելու, միմյանց ճիշտ ու սխալը բռնելու համար: Միեւնույն գործելակերպը բարոնական են նաեւ միտքերն ամփոփելու Եւրոպայի երկրներին հնարավորության ժամանակ:

Ազգային ժողովի երեկվա ճեղքազրույցների (կամ ավելի ճիշտ՝ երկարազրույցների) ժամանակ խմբակցությունների ներկայացուցիչների շեղումները թեմաներից առանձնացրին այնպիսի, որով ավելի օրախոսքի են:

Սահմանադրության բարեփոխման հանրավե

Ըստ Հանրապետական խմբակցության ղեկավար **Գալուստ Սահակյանի**՝ «ոչ» կարող են ասել այն ֆաղափական ուժերը, որոնք մտածում են, որ առաջիկայում իրենք կզան իշխանության, քանի որ այժմ գործող սահմանադրությամբ իշխանական բուրգի բեռնացում կա, եւ դա ձեռնուկ է ամեն մի իշխանության: Վկայաբերելիս ժողովրդավարական հեղափոխություն իրականացրած Ուկրաինան եւ Վրաստանը, որոնց ղեկավարներն այդպես էլ ուժ չեն գտնում իրենց մեջ՝ սահմանադրություն բարեփոխելու: «Համոզված եմ, որ ժողովուրդն ավելի շուտ կողմ կվերաբերվի», ժողովրդի անունից համոզմունք հայտնեց նա: Հանրավեի հեռաձայն վերաբերյալ հայտնվող տեսակետներն էլ արձագանքեց, թե դրա համար հիմք չի տեսնում եւ այդ առթիվ ասաց. «Ասվածն աս» չար լեզուներից էլ ազատվեմ, չար խոսքերից էլ»:

ՄԱԿ-ը ներկայացնող **Գրիգոր Ղուզբեյանը**, Օորից կես առ կես հիշեցնելով, թե ինչու առաջին ընթացքում սահմանադրության

նախագիծը դեմ վերաբերելուց հետո երկրորդ կողմ վերաբերելու՝ զնախագիծը, որ այս նախագիծը ֆայլ առաջ է գործողից: Իսկ ֆարգազական Եւրոպայի վերաբերյալ իրենց մտեցնումը ձեռնարկեց այսպես. «Մեծ փորձելու են մինչեւ հանրավեի կապիտալի հետ առանձնակի հակասությունների դաս չմտնել, որոնցից դա սահմանադրության հակաֆարգազություն չլինի: Մեզ համար իսկապես կարեւոր է, որոնցից փոփոխությունները ստանան դրական գնահատական»: Զանի որ նախագիծը առավելություններն ակնհայտ են՝ ՄԱԿ-ն ակտիվորեն «այո» է ֆարգելու դրան:

Բնականաբար հակառակ մտեցնումներ ունեին «Արդարությունից» Վիկտոր Ղալաբյանն ու «Ազգային միաբանությունից» Արսաես Գեղամյանը:

Ըստ **Վ. Ղալաբյանի**՝ իշխանությունները դաստիարակ չեն ազատարար հանրավեի անցկացնելու եւ խուճարի մեջ են, քանի որ մեծամասնության ղեկավարը, դաստիարակ նախարարը, արագործ նախարարը կարծիքներ են հայտնել, թե սահմանադրական «ոչ» դեռեւ «ոչ» չէ իշխանություններին, իսկ Դաւանակցության երկու ներկայացուցիչ խոսել են հանրավեի հեռաձայնից հնարավորության մասին:

Ա. Գեղամյանը, օրինակ բերելով համիդյան, ինչոպես նաեւ ստալինյան սահմանադրությունները, որոնք ըստ նրա բավականին դեմոկրատական են եղել, բայց դրանց օրով են մարդկության հանդեպ այդքան անհրաժեշտություններ արվել, որից մասնաճեց. «Նշանակալից չունի, թե ինչ է գրված թղթի վրա, կարեւորն այն է, թե ո՞վ է իրագործում: Եթե այդ փոփոխություններն այդքան դրական են՝ վայր դրեմ անդաճները եւ վերահաստատեմ»:

Ձեռնմասնությունը (Սոր ընտրություններով Մ. Խ): Իսկ հանրավեի հեռաձայնի մասին ՀՀՊ Մեր կայացուցիչների տեսակետներին (թեւեւ դրանք այլ համատեքստում էին հնչել) արձագանքեց. «Ես ողջունում եմ Դաւանակցության հեռաճեռությունը, նրանք զգում են, որ հանրավեի ստեղծումը է, եւ հեռաձայնով՝ ստորագրում են այն իրողության մեջ, որ այս իշխանությունները ստանալ են իրենց եւ ոչ մի բարեփոխում իրականացնել չեն կարող»:

Մինչդեռ ՀՀՊ-ից **Լեւոն Սկրյանը**, վերահաստատելով նախագիծը իրենց «կողմ» լինելը, նկատեց, որ այժմ այն ժամանակները չեն, որ թուլաբերի լինի ունեւալ ոչ այնքան լեզուներ սահմանադրություն կամ կենսոնացված իշխանության բեռն, քանի որ միջազգային եւ տարածաշրջանային անվտանգության համակարգերը կայացել էին, ինչը չէր կարելի ասել մեր առաջին սահմանադրության ընդունման ժամանակ: Այժմ խոսք է գնում մեր երկրի աղաքա 15-20-25 տարեկան մասին, եւ ոչ թե վաղվա ընտրությունների, ինչոպես ֆաղափական թոհոլոպի մեջ եղած գային մեկուսացումը իր կտրուկ հետեւանմանով ներկայացնելու ոչ թե Եւրոպայի, այլ իրականությունն ասել անվանեց:

«Օրինակ երկրից» Սեփ Եւրոպայից ընտեց, որ Սոյունիսկ ընդդիմադիր Եւրոպայից իրենց խորհրդարանական ելույթներում սահմանադրական բարեփոխումները ֆայլ առաջ են համարել:

ՄԱՐԵՍԱ ԽԱՉԱՐԱՅԱՆ

Զարանական նոր ձեռնարկություն, ճանադարհաչինություն եւ դորոգաչինություն

Պառավար-Վազաես-Այգեհովիս հանրապետական նշանակության ավտոճանադարհի 21,2 կմ հասվածի հիմնադրումը սկսվել է այս արի եւ արդեն 14 կմ-ն ավարտվել է: Այս մասին երեկ նախագահ

մասնաւեցնի մոտ՝ Ռոբերտ Զոչարյանը նշեց, որ Տավուշի մարզ կատարած իր այցելությունների ժամանակ հիմնականում նշանակվում էին խոտոր մեակական ծրագրերի կատարման ընթացքը: «Զարաեսը» առաջին խո-

PHOTOURE

Ռոբերտ Զոչարյանի Տավուշի մարզ կատարած այցելության ժամանակ տեղեկացրին ճանադարհաչինարարները, ավելացնելով, որ ճանադարհի մնացած մասի շինարարությունը նախատեսված է ավարտել մինչեւ դեկտեմբերի 15-ը: Սակայն համոզմունք հայտնեցին, որ դա տեղի կունենա ավելի եւս: Գնադարհը նորոգելու համար մեակական բյուջեից հատկացվել է 872 մլն դրամ:

Լրագրողների հետ կարճատեւ հանդիման ժամանակ **Ռոբերտ Զոչարյանը** կարեւորեց մարզում իրականացվող ճանադարհաչինությունը, նշելով, որ մինչեւ Բերդ ճանադարհի կառուցումից հետո առաջիկա երկու տեղ տեղադրված կառուցվելու են Բերդ-Ճամբարակ, Ճամբարակ-Դիլիջան, Դիլիջան-Շիրակ ճանադարհները: Նախագահը նշեց, որ մասնաւեցնից անհրաժեշտ է Տավուշի մարզը չի ունեցել երբեք:

Երեւանից ժամանած դասվիրական հաղորդ կանգաղը Կայան Ավան գյուղն էր, որտեղ Եւրոպայից մասնաւեցնեց նոր դորոգի շինքը: Այն կառուցվել է Համաշխարհային բանկի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի միջոցներով: 58 մլն դրամ արժողությամբ նորակառուց դորոգում կառուցվել է 75 աւակերտներ, բայց նախատեսված է 100 աւակերտի համար:

Դորոգաչինության մասին խոսելով, Ռոբերտ Զոչարյանը հայտնեց, որ եւ երկու արի եւ այս մարզում այլեւ խնդրահարուց դորոգ չի լինի: Իսկ դորոգաչինության համար ընդհանրապես եկող արի բյուջեից նախատեսված է հատկացնել 9 մլրդ դրամ:

Սակայն նախագահի Տավուշի մարզ կատարած այցելության մեջը, կարելի է ասել, հոգեմանի «Զարաես» ֆարի վերանաւանման գործարանն էր, որը հիմնադրվել է երկու արի առաջ: Հիմնադիրը մոսկվաբնակ մեր հայրենակից **Արթուր Բաղդասարյան** է: Ինչոպես հայտնեց ընկերության հիմնադիրը, ձեռնարկությունում մեակվում են ֆելդիս եւ տրակտորներ ֆարատեակները եւ նոր ֆարատեակներ, որն իրենք անվանել են «Բյու Սեան»: Արտարանի արտադրման հիմնական ուղղությունը Ռուսաստանն է, իսկ ավելի կոնկրետ՝ նրա մարտարդալ Մոսկվան: Սակայն արտադրման օուկաներ են դիտարկվում նաեւ վերլորդան եւ ԱՄՆ-ը: Ընդ որում, Արթուր Բաղդասարյանը արտադրման հիմնական խոչընդոտը համարեց ոչ թե ճանադարհների բացակայությունը, այլ կարգերի եւ նրանց դաստատման դորոգի բացակայությունը:

Արթուր Բաղդասարյանը նաեւ տեղեկացանք, որ գործարանում մեակված աւադասանք ունեն մոտ 60 մարդ, իսկ անհրաճեռության դեռմում այդ թիվը կարող է հասնել մինչեւ 100-ի: Միջին աւադասաւարձի չափ նա դիվարացավ նեւ, ասելով, որ աւակերտները ստանում են մոտ 200 դոլարի չափ աւադասաւարձ: Իսկ ամենաբարձր աւադասաւարձը հասնում է մինչեւ 1000 դոլարի: Գործարանում, ինչոպես տեղեկացանք Տավուշի մարզի լրատվության կարգերի բաժնից, ներդրվել է 5 մլն դոլար:

Ըստ մասնավոր ներդրումն էր, ինչը, նաեւ երկրի նախագահի, նշանակվում է, որ երբ մեակությունը ստեղծում է նախապատուցվածները, դրան անդաման հետեւում են մասնավորի հեռաֆրոնությունը եւ ներդրումները: Ռոբերտ Զոչարյանը հատկապես կարեւորեց այս ընկերության արտադրման ուղղվածությունը եւ նշեց այս ընկերության կողմից նոր հանրապետական հեռաճեռների աւակայությունը:

Նախագահի այցելության վերջին հանգրվանը Դիլիջան ֆաղան էր: Այստեղ բացվեց ֆաղափ կենսոնական հրադարակը: Այդ կադակցության ֆաղափադարակը կազմակերպել էր հաներգային ծրագիր:

Դիլիջանի վերաբերյալ կարճատեւ մամուլի ասուլիսի ժամանակ Ռոբերտ Զոչարյանն այն համոզմունք հայտնեց, որ ֆաղադր մեակ է վերականգնի առողջարանային ֆաղափ իր անունը: Գնադարհների կառուցումից հետո Դիլիջանի նկատմամբ հեռաֆրոնություն է առաջացել սկսել են անել անաւարտ գոյի գնեց, առաջին ներդրումներն են կատարվում առողջարանային ոլորտում: «Առաջիկայում Դիլիջանը մեակ է դառնա Ճողկանդի կարգի ֆաղադր», ընդգծեց նախագահը:

Մարզի կարեւոր խնդիրների թվում Ռոբերտ Զոչարյանը հիւսաակեց վերանաւանման ձեռնարկությունների ստեղծումը: Նա նշեց, որ մեակությունը կազակցի, որոնցից այստեղ մասնավորապես ստեղծվեն կաթի ընդունման կենտրոններ:

Բջջային կաթի խնդրի վերջնական լուծումը մարզի բնակիչները կարող են ակնկալել, որ տեղի կունենա մինչեւ արեւելքը: «Նոր ներդրող խոստացել է այդ հարցը լուծել», եզրակակեց նախագահը:

ԱՐԹՄԱՅԻՐԱՅԱՆ, Տավուշի մարզ

Հայագիտությունը կունենա՞ ֆաղափական նշանակություն նաեւ գրերի գյուտից 1600 արի անց

Ի-ու եղից

Ու մինչ մեր մեակական այրերը հայագիտությունը կիրառական նշանակություն սալու ուրուում կայացնեն, Բեռլինի մեակական ազատ համաւարանում փակվում է 1920 թվակալից գործող հայագիտության բաժնից, որը հիմնադրվել էր անվանի հայագետ ժողով Մակվարսը: «Մեծ այսօր հայտնվել են մուսուլիմ հարվածի սակ, որովհետեւ Գերմանիայի կառավարությանն այլեւ ձեռնուկ չէ մեծ նախաեր անել այդ բաժնից լուծելու համար: Մի ֆաղի այլ բաժնից փակելով նա կամենում է խնայողություններ անել եւ այդ գումարը հատկացնել սեփական խնդիրների լուծմանը: Համալսարանի ղեկավարներն ասում են, որ Հունաստանն ու Չինաստանը համաձայնել են ֆինանսավորել իրենց լեզուների բաժնիցի աւադասանքը, եւ եթե Հայաստանը կամենում է լուծել իր լեզուն, մեակ է դիմի Սոյունից: Ես այդ խնդրի մասին այստեղ ֆաղից խոսել եմ, բայց որեւէ արձագանք չեմ ստացել: Այս դրանք ինձ անհանգստացնում է այն, որ այնտեղ Եւրոպայից մեր գաղադարանն ու արիների հավաքած արիւնքը: Եթե այդ հեղինակավոր համալսարանում հայագիտության բաժնիցը փակվի, այլեւս դժվար թե վերաբացվի»:

«Ազգի» հեռագրություն ասաց բաժնի վարիչ **Փրայր Զոչարյանը**: Արդեն 10 տարուց ավելի գերմանացի եւ այլազգի ուսանողներից հայերեն դասավանդող Զոչարյանն իր աւադասանք ընդհաս-

կան է համարում, քանի որ անկարող է բաժնիցը մաղիել իր անձնական միջոցներով: Ի դեռ, գիտատեղումն նա հանդես եկավ «Հայոց գրերի ֆաղափական նշանակությունը» գեկուցմամբ:

Գիտատեղումի մասին մասնակիցների կարծիքներն ընդհանուր առմամբ դրական էին:

Փրայր Զոչարյան (Ֆրանսիա)- Փառավոր գիտատեղում էր կազմակերպվել, որը Եւրոպայից կունենա 2 արի առաջ կայացած հայագիտական միջազգային համաժողովի: Վերջինս հայագիտության վերանմուղի հիմնեց որեւէ, իսկ այս գիտատեղումը հայագիտության բուն հիմնեց, քանի որ միջուկան էր մետոդային այրուբեմին, այսինքն՝ հայոց լեզվին, որը մեզ համար աննաւարտներն է:

Աես Մելիքյան - Անկեղծ ասած, նախադաս կարծում էի, թե գիտատեղումն իր նախադասին չի ծառայի, եւ գեկուցողները կվերադասանեն իրենց ասելիքը Մաեսոցի գործունեության եւ հայոց գրերի դասնական նշանակության մասին, բայց գիտունակությունը միջին էր, որ նրանց մեծ մասը հանդես բերեց ճորովի մոտեցում: Փաստելով հայոց գրերի գյուտի ֆաղափական նշանակությունը մեր ժողովրդի գոյատեւման համար, գեկուցողները խոսեցին նաեւ գրերի բերան անդեղի մեակությունների մասին: Պատահական չէր, որ գիտատեղումը բաժանված էր 3 մասանդուղիների, որոնցից յուրաքանչյուրն ունեւ իր առանձնակի կարեւորությունը՝ գրերը որոնելու ֆաղափական

գեկն, բարգմանական գրակառույթային եւ դասնագրության ստեղծում, հայերեն Ավեսարան եւ աղանդավորական Եւրոպայից դեմ դայար: Վ դարում դրված ավանդույթները, որ ժամանակի ընթացքում կերպարանափոխվել են, մեակ է վերադասման ազգային ակունքներին, որովհետեւ աննաւագեղեցիկ ու տղավորիչ նոր անկասկած հիմն է:

Լավրենտի Հովհաննիսյան - Այսուիսի գիտատեղումներ անցկացնելն անհրաճեռություն է, քանի որ հավակնում են նշանակվող գիտականներ, առաջանում են տարբեր հարցեր ու գիտական վեճեր: Լիմում են նաեւ խոստումներ, որով, ցավով արի, չեն իրականանում:

Տավով միջին արձանագրեմ, որ Հր. Աւանդարանի անվան լեզվի ինստիտուտի 1970-ականներին կազմակերպած միջազգային գիտատեղումների համեմատ մակարդակը իջել է, չնայած այս գիտատեղումը կային հեռաֆրոնական գեկուցումներ, խորհային ուսանողներից:

Վերջին արիներին հայաստանյան լեզվաբանությունը մի տեսակ մեկուսացել է աւադարից, իսկ ակադեմիկոս Գեւորգ Զահունյանի մահից հետո մեր ինստիտուտը սկսեւում է մնացել: Նոր Եւրոպայից հնարավորություն կան գիտական կարգեր հաստատելու, նոր ծրագրեր մեակելու, մասնավոր նոր կառավարությունը կարծես սկսում է ընդառաջել հայագիտության զարգացմանը, այս գիտատեղումն ցուցաբերած աջակցությունը դրա վկայությունն է:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԻՐ
Հասարակութան ժՐ արի
Հիմնադիր եւ իրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԻՐ» ՍՊԸ
երեւան 375010 Հանրապետութան 47
Ֆաղ 374 1 562863
e-mail: azg2@arminfo.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒ ԱՆԻՏԻԵԱՆ / հեռ 521635

Խմբագիր
ՊԱՐՄԻՐ ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ / հեռ 529221

Լրագրողների սեկուկ
/ հեռ 581841

Համակարգ. ծառայողին
/ հեռ 582483

Շուրջօրյա լրատվակ ծառայողին
/ հեռ 529353

Համակարգային Եւրոպայից
«Ազգ» թերթի
Թերթի միջերի անըողական թե մասնակի արտադրումները տղագիր մամուլի միջոցով կամ ուղղիտոտաստեռութանը առանց խմբագրութան գաւոր համաձայնութան խոսի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրատունի մասին օրենքի
Նիւրբերգ չեն գալիստում ու չեն վերադարձում

AZG Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Անվանագության խնդիրները կլուծվեն վասաիելի սարավորումների միջոցով

Հալասիսիացնում է «Հայրուսագարդ» ընկերությունը

Գազաֆիկացման գործընթացի, ոլորտում առկա խնդիրների, անհրաժեշտ փոփոխությունների և առաջիկայում առաջարկվող նորությունների մասին երեկ լրագրողների հետ զրուցեց «Հայրուսագարդ» ընկերության փոխնախագահ, գլխավոր ծարարագետ Ալեք Չոլվեթյանը: Նա հայտնեց, որ նույնպես ամսից ընկերության լիազորությունների մեջ են մտնում նաեւ գազաֆիկացման աշխատանքները: Պրն Չոլվեթյանի խոսքերով, այդ աշխատանքներում հնարավոր է ներգրավվել նաեւ ՍՊԸ-ներ, որոնք սակայն ղեկավարվում են համապատասխան հստակ չափանիշներով, քանի որ ընկերության ղեկավարները պարտավորված են լինում համապատասխան լիազորությունները այդ մեկ լիազորությամբ էլ ավելի է մեծացնում:

Թեքնականների որ հասկանալի անվանագրությունն առաջադրվող ինչպիսի գազասարքի մեջ է տեղադրվել, կրկին ղեկավար է որոշել ընկերությունը: Փոխնախագահի խոսքերով, ուսումնասիրելով արտասահմանյան մասնավորապես հունգարական և չեխական փորձը, առաջիկայում Հայաստանում կստեղծվի սերիալային լաբորատորիա, որը կուսումնասիրի և մեր լիազորություններին համապատասխան կառուցարարի հոսանքի գազասարք: Պրն Չոլվեթյանը հավաստեց, որ մեր օգտագործած այժմյան սարքերը հիմնականում անհուսալի են՝ ծխասարքերով վառարաններից ոչ մեկը չունի ֆաշի, մյուս սարքերն էլ չունեն հոսի ավտոմատիկա: Միայն մեկուսացված (սուրբ) վառարաններն ունեն հոսի ավտոմատիկա և հոսանքի են: Փոխնախագահը բնակիչներին խորհուրդ տվեց առաջիկայում գազի վառարաններ գնելիս լիազորվել աղբյուրի անձնագրի, որտեղ նշված կլինի գազասարքի հոսի և ֆաշի ավտոմատիկա ունենալու մասին: Նրա խոսքերով, Հայաստանում նման արտադրանք ունի հիմնականում սլավոնական և չեխական օրվան:

Գազի հոսք կարգավորելու համար, որը ճանաչվում է մուսուլի, ռուսով «Հայրուսագարդ» համալսարանի 50 բաժնիչ կայաններում կտեղադրվի գազի օդադրձագցման ինժեներական համակարգեր: Ընկերության ղեկավարություններից է նաեւ մեծախառնակ բաժանորդներին արագ ստասարկելը, քանի որ դա, գլխավոր ծարարագետի խոսքերով, մեծ աշխատանք է և երկար ժամանակ է պահանջում: Հոկտեմբերից ընկերու-

Գլխավոր ծարարագետի կարծիքով՝ գազի անվանագրության ռազմավարությունը, որ մեծ ժառանգել են նախկին խորհրդային Միությունից, այսօր այնքան էլ լիարժեք չէ և ղեկավարողները կայացնել: Իսկ անվանագրության խնդիրներ այս բնագավառում իսկապես կան: Սակայն մինչ սարքերի անվանագրության մասին խոսելը Պրն Չոլվեթյանը նշեց, որ գազաֆիկացման ամբողջ սկզբունքը փոխվելու է, այժմ մեկնվում է նոր ընթացակարգ, ըստ որի բնակիչները գործ կունենան միայն գազի վարչության հետ: Բնակիչի դիմումին կդրվեն 7-8 օրվա ընթացքում՝ նրան ներկայացնելով բնակարանում հնարավոր գազի միացման կետերը և նման մի շարք խնդիրներ: Ըստ այդմ, բնակիչն առանձին կվճարի նախագծային, իսկ հետո էլ՝ շինարարական աշխատանքների համար ներկայացված նախահաճիկը:

Փոխնախագահ Ալեք Չոլվեթյանը խոսեց նաեւ կառավարության օգոստոսի 22-ին ընդունած թիվ 1170 որոշման մասին, որը եւս կարգավորում է անվանագրության որոշ հարցեր: Եթե նախկինում հակահոդեհային համակարգի բացակայության մասնառով արգելվում էր բարձրահարկերում գազօջախից բացի այլ միացման կետ ունենալ, ապա նոր որոշմամբ բարձրահարկերն էլ կարող են միացման մի ֆաշի կետ ունենալ՝ միայն թե ընկերության որոշած անվանագրության կանոններին համապատասխան: Ջրասափարիչները ցանկալի է տեղադրել խոհանոցում, բայց այսուհետեւ բաղնիքում տեղադրել էլ հնարավոր է: Իսկ թանկ չեն արդյոք գազասարքերը՝ Պրն Չոլվեթյանը ղեկավարեց, «Նման սարքեր որոշ չափով թանկ են՝ մոտ 15-20 տոկոսով, բայց մարդու կյանքն ավելի թանկ է»:

2005 թ. օգոստոս ամսվա դրությամբ ընկերության փաստացի բաժանորդների թիվը 310.252 է, իսկ ղեկավարող ղեկավարների թիվը՝ 134.890:

ԳՈՐԾԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Հայաստանը կմասնակցի ռուս-կորեական համագործակցությանը նվիրված սեմինարին

Սեպտեմբերի 26-ին Մոսկվայում տեղի կունենա «Ռուս-կորեական առևտրա-ստեղծական համագործակցություն. փնտրել և հետևել» սեմինարը: Սեմինարը: Համաձայն սեմինարի ծրագրի, մասնակիցները կհնարակեն Ռուսաստանի և Հարավային Կորեայի ներդրումային համագործակցության, բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում փոխադարձ կապերի և այլ հարցեր: Հարցող օրը տեղի կունենա Ռուսաստան-Հարավային Կորեա գործարար խորհրդի նիստի գործարար խորհրդի համանախագահներ Արա Արախանյանի և Չոնգ Պեի մասնակցությամբ:

Մոսկվայում սեպտեմբերի 26-27-ը կայանալիք միջոցառումներից մասնակցել ցանկացողները հնարավորություն ունեն մանրամասներին տեղեկանալու ինչպես Հայաստանում Կորեայի Հանրապետության հյուպատոսությունից, այնպես էլ Արդյունաբերության և գործարարների միությունից: Հայաստանն այս միջոցառումներին կմասնակցի որոշ 3-րդ կողմ կողմերի համաձայնությամբ միանալով ընդհանուր ֆինանսավորմանը:

Ա. Կ.

«Մֆայ Բրոդերս» դասական նիստը հետաձգվեց

Երեկ 33 սենսալական դասարանը լսեց ամերիկյան «Մֆայ Բրոդերս» կազմակերպության՝ USDA դասառնողի մնացող մոտ 102.000 ԱՄՆ դոլար իրենց վերադարձնելու հայցը ընդդեմ «Եվրոպական ինտեգրացիա» հաստատված կազմակերպության: Նիստը նախագահում էր դասավորված Ռ. Հակոբյանը: Կողմերը ներկայացնում էին մի կողմից ՏՅՏԻ լիազորած «Կոստոլոզայի» անդամ Ալեք Չախադյանը և «Եվրոպական ինտեգրացիայի»՝ Վահե Գրիգորյանը: Վերջինս դասարանին ներկայացրեց միջոցառումը «Եվրոպական ինտեգրացիա» 34-ին դասառնված վնասի մասին:

դոլարի չափով 34-ի գույքի և դրամական միջոցների վրա արգելափակումները դասառնող այս ընթացքում «Եվրոպական ինտեգրացիայի» մի շարք ծրագրեր ֆինանսական վնաս են կրել, որի համար դասառնվում է հասուցում (մոտ 90.000 դոլարի չափով): Ներկայացված միջոցառումը ծանոթանալու համար հայաստանյալ ընդմիջումից հետո դասավորվող դիմեց հայցվորին՝ միջոցառումը վերաբերող առաջարկությունները: Ալեք Չախադյանը 10-օրյա ժամկետ խնդրեց՝ փաստաթղթերին ծանոթանալու և ամերիկյան կողմին տեղեկացնելու համար: Դասավորող որոշեց միջոցառումը բավարարել և հետաձգել դասական նիստը մինչև սեպտեմբերի 28-ը:

Մ. Բ.

«Մի օր այս լավ սահմանադրությունը ղեկ է ընդունվի» Գնում է Հրայր Կարապետյանը

Սահմանադրական փոփոխությունների նախագիծն ու հանրավան շարժումն են մնալ ֆնանսական և կառավարման մեծ խնդիրները: «Փակագիծ» ակումբում երեկ այդ մասին լրագրողների հետ զրուցեց Աժ Դասառնվող Հրայր Կարապետյանը: Նրա տեղեկացմամբ՝ Հայ հեղափոխական դաժնակցությունը փորձում է սահմանադրության փոփոխություններից բխող օրենսդրությունն առաջադրել արդեն այսօր, դասառնելով համապատասխան օրինագիծ: Այդ շարքի օրինագիծերից երեւանի մասին օրենքը մեկնվում է, իսկ կառավարությանն առնչվողը վաղորդ դասառնվել է: Ըստ այդ օրինագիծի՝ կարեւորագույն փոփոխությունը կլինի արտաքին սենսալական կապերի նախարարության ստեղծումը, ինչը, Կարապետյանի ղեկավարմամբ, մեր երկրի համար կարեւորագույն խնդիրներն լուծման հնարավորություն կստանա: Նախարարաստանային այս աշխատանքը կատարվում է ոչ թե հանրապետի ելի դրական լինելու վստահությունից, այլ, այսպես ասած, ճշգրտ ֆարց գեցին չի մնա սկզբունքով: Իսկ սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծը, Հրայր Կարապետյանի կարծիքով, լավ է. «Ընդդիմությունն էլ է ասում, որ այս սահմանադրությունը վաղը չէ: Նաեւ ղեկավար է, որ այս իշխանությունների օրն չտեսնի ընդունվի: Մեր նախարարաստան օրինագիծն ավելորդ չեն լինի»:

Փոփոխությունների նախագիծը չանցնելու դեպքում, իհարկե, երկիրը շարունակելու է առաջնորդվել գործող սահմանադրությամբ, որը, բանախոսի է ոչ միայն նրա կարծիքով, գրված է մեկ ֆառախակա ուժի և նրա ղեկավարի համար: Բանախոսը իրենցից, որ այդ դեպքում հանրապետության նախագահի լայնածավալ լիազորություններն անխուսափելի էին, և նրանք դարձապես փոխանցվելու Ռոբերտ Զոհրաբյանին: Իսկ այս համաստեղծում խոսել վերջինիս 3-րդ անգամ նախագահի թեկնածությունը ներկայացնելու փորձերից, ավելորդ գնահատեց Հրայր Կարապետյանը, քանի որ այդ դեպքում փոփոխությունների նախագիծն արագապես չէին լինի նախագահի լիազորությունների սահմանափակումներ:

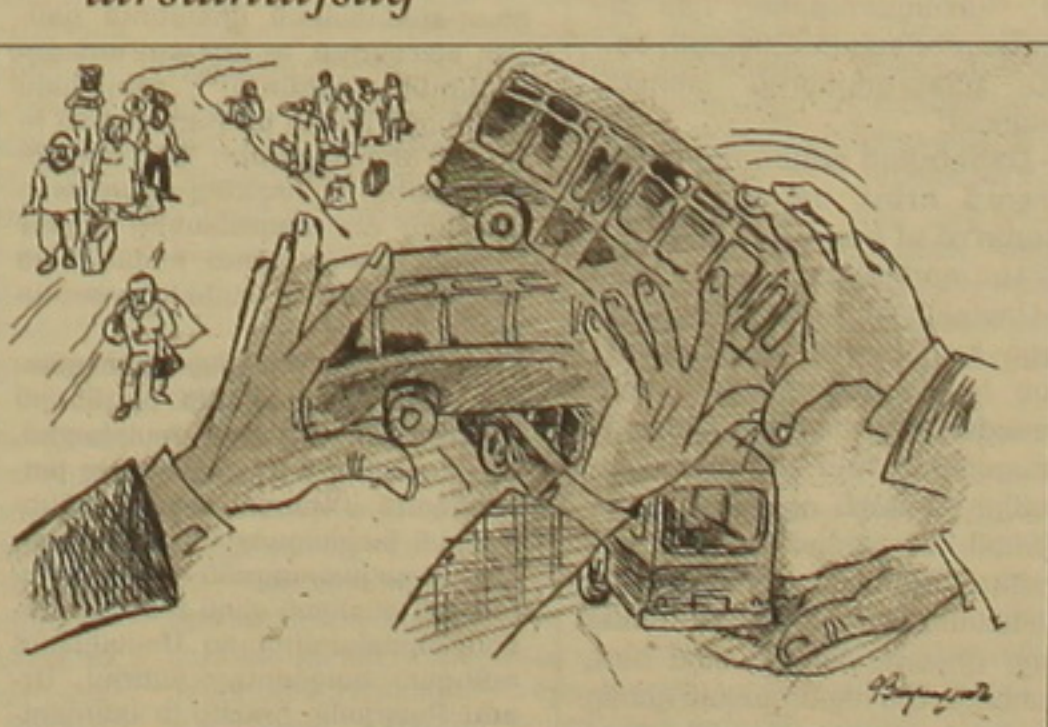
Չարմաճ հայտնելով հանդերձ, որ չի նկատվում սահմանադրության փոփոխությունների ֆարգաբազի լուրջ նախարարաստան, Կարապետյանը տեղեկացրեց, որ Դաժնակցությունը շարունակում կլինի ֆարգաբազի իրականացնելու մասին. «Ինչպես նախագահական ընտրությունների ֆարգաբազի էր կազմակերպվում, այնպես էլ թող

Լ. Պ.

Ավտոբուսային ձեռնարկության խնդիրը մնում է առկախված

Պարստարտերի ժողովն իրավասու չէր, բայց իր դիրքորոշումն արտահայտեց

Գյումրու ուղեորասար ավտոբուսային ձեռնարկությունը, արդեն 2,5 ամիս ոչ միայն չի գործում, այլև նրա հետագա ճակատագիրը մնում է անորոշ: Պարստարտերի ձեռնարկության ինժեներական մասին՝ ֆառախոսարանը այս օրվա հունիսի 30-ին օրինական կարգով կայացան անուրդով, 40 մլն դրամով գնել է մեկ արտադրողից դասառնող ղեկավարությունը և... փոքրացրել: Ավելի ծիծե՜ վճարումները սկսելու փոխարեն գործարարը բավական ժամանակ հետո, անցած ամսին, դադարեցրել է իրավիճակը ընկերության դասառնողների (որոնցից մեկն ինժե է) ժողով և ֆնանսելի իր առարկությունները վաճառողի գնի վերաբերյալ՝ ՓԲԸ-ի գնման համար առաջարկելով ավելի փոքր գումար՝ 24 մլն դրամ: Թեք դա դասառնողների ժողովի ինչ վճարելու բան է՝ այլ հարց է, այնուամենայնիվ ժողովը օգոստոսի 26-ին հրավիրվել էր և ի վերջո ընդհատվել ամենամեծ դասառնողը՝ հարկային դասառնող ծառայության ներկայացուցչի խնդրանքով, հարցի ուսումնասիրման համար:

մասին օրենքի, դասառնողների ժողովն ընդհանրապես իրավասու չէ ֆնանսելու անուրդում ձեռնարկված գինը: Իսկ եթե հարցը դրվում է վերադրության, ծառայությունն իր դիրքորոշումը կարսահայտի ֆեդերալությանը: Զարգառապետարանի ներկայացուցչի ելույթից հետո, որը փորձագետների եզրակացությունը վկայակոչելով ղեկավարում էր, որ ձեռնարկության իրական արժեքը 24 մլն դրամ է և իրողորդեց հարցը չթողնել նուրից բավական ժամանակ դադարեցրող դասական ֆնանսելման, օրվա զին փոփոխության վերաբերյալ առաջարկությունը դրվեց վերադրության և 89 տոկոս դեմ ձայնով մերժվեց: Երեկ ֆեդերալողներից կողմ ֆեդերալեց միայն ֆառախոսարանի ներկայացուցչին իր 10,8 տոկոս ձայնով: Վեր-

ջինս նշեց, որ խնդիր լուծման համար իրենք նաեւ գոյություն կոչվեն կառավարությանը: Որ օրենքով անուրդ-վաճառող չեղյալ համարվել կամ դա դասառնողների հետ կապված փեդերալող խնդիր լուծվել կարող է միայն դասական կարգով, անուրդ գիտեն նաեւ ֆառախոսարանում, նրա իրավաբանական բաժնում: Մինչ այստեղ փորձում էին դասառնող մեծելուց առաջ գույց ստանալ նաեւ դասառնողների ժողովի դասառնողական աջակցությունը, ժամանակն անցնում է, անորոշ դասառնողի մասնակցած ձեռնարկության շարունակումը և ֆնանսելման արագացումը ու նրանց ընթացիկների անդամները՝ անհանգիստ ստաստան:

ԳԵՎՈՐ ԱՎԻՍՅԱՆ

Այս հիմնադրամի 33 սենսալական դասարանի Գյումրու նստավայրի դաժնակցում նույն անսովոր օրակարգով շարունակված ժողովում հարկային ծառայության ներկայացուցչից նշեց, որ կա 2005 թ. հուլիսի 6-ին կնքված և նույն ամսի 20-ին նստարի կողմից վավերացված առավաճառողի դասառնողից, որով օրվա զին վաճառողի գինը ավելի ֆան 40 մլն դրամ է: Համաձայն սակարկությունների

Ամուսնու կան, որոնց երեք չի կարելի ջնջել հայ ժողովրդի հիշողությունից: Նրանք աշխատել են գործել են մասնաբաժնի միջոցով և ահավոր դժգոհություն էր ստանում ինչ որ արվել էր, և աշխարհը գնում էր մոռանալու շայնք եղեռնը, ջարդերը և Արեւմտահայաստանի կորուստը: Գաղափարապետական այդ դասին Ֆրանց Վերֆելը իր «Մուսա լեռան ֆառասուն օրը» գաղափարապետական վեպով հոծ գիծ ֆաբելու ջարդարների ամեն ինչ մոռացության մասնելու ուղղությամբ թափած ջանքերի վրա և ի լուր աշխարհի հայաստանացի, որ ոչ միայն կոտորվել ու իր բնորոշ լույսը փայլել է մի ամբողջ ժողովուրդ, այլ այդ սխալագործ ժողովուրդը ամենահուսալից և անսպասելի վայրկյանին նույնիսկ մարտնչել է գոյատևման համար և ապրում է դեռ:

Ֆրանց Վերֆելը ծնվել է 1890 թվականի սեպտեմբերի 10-ին ժամանակի ավստրո-հունգարական կայսրությանը մասկանոց Բոհեմյան նահանգի Պրահայում: Հայրը մեծահասակ վաճառական Ռուդոլֆ Վերֆելը մասկանոցում էր Պրահայի գերմանախոս հրեական հա-

1. Bohmen, այսօր՝ Չեխական Հանրապետություն:

ԽՍՈՑԻԿ ԽՍՈՑԵՐ

ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԵԼ (1890-1945)

ՄԵԾ ԿՐՈՒԻ ԵՒ ՀՈՒՄԱՆԻՏԻՍՏԻ ՄԱՆՎԱՆ ՀԻՄՆԱՄՅԱԿԻ ԱՄԻԹՈՎ

մայրին: Այստեղ հիշատակվում, որ նույն գերմանախոս համայնքում է ծնվել, ապրել ու ստեղծագործել նաև մեծահասակ գրող Ֆրանց Վերֆելը, որն ի դեպ, մեծիմաստով Վերֆելին:

Ֆրանց Վերֆելը գլխավորապես հայտնի է դարձել իր «Բերնադետի երգը» (1941 թ.) վեպով, որն էլ ֆիլմի³ է վերածվել Հոլիվուդում՝ 1943 թվականին, երբ մեծ գրողը հիսնամյակին հեռավորումներից մազադուրծ ապրում էր ԱՄՆ-ում:

Վերֆելը իր առաջին բանաստեղծությունները տպագրել է 1910 թվականին: 1911 և 1912 թվականներին նա ծառայել է ավստրիական բանակում: Այնուհետև մեկնել է Լայպցիգ և աշխատել Զուրբ Վոլֆ հրատարակչության մեջ որպես խմբագիր: Այդ թվականներին նա ղեկավարություն էր կատարում Վերֆելի և ժամանակի expressionist ճարտար գրողների աշխատանքները:

1915-1917 թվականներին նա ավստրիական բանակի զորավար մասնակցում է առաջին համաշխարհային պատերազմի մարտերին: Պատերազմից հետո էլ մնում է Վիեննայում և աշխատում որպես ազգային գրող:

- 2. Das Lied von Bernadette: Այս ֆիլմը բազմիցս ցուցադրվել է իրանական հեռուստատեսությամբ:
- 3. Ֆիլմի մեջ հերոսի դերում հանդես է եկել հանրահայտ արժեսուսի Jennifer Jones

Չմայած գրել է նաև բանաստեղծություններ և դրամաներ, սակայն նրան հռչակ բերողը մասնավորապես են և նորավեպերը (նովելներ): Առաջին նովելը՝ «Ոչ թե մարդասպան, այլ սպանված» է մեղավորը՝ գրվել է 1920 թվականին: Այնուհետև լույս են տեսել այլ մասնավորապես և նորավեպեր:

Ֆրանց Վերֆելի ստեղծած գրականությունը հիմնված է խաղաղասերության և եղբայրության սկզբունքների վրա:

Սակայն լուրջ է լինում, որ հայ ժողովրդի ջարդարների թափած ջանքերը դժբախտաբար զուր չեն անցել և այդ պատճառով էլ «Մուսա լեռան ֆառասուն օրը» վեպը դեռ սպասում է իր հայտնագործությանը, ֆիլմի վերածմանը և ավելի մեծ ուժգնության արժանանալուն: Թուրքական դիտարկում ֆրանցական մարտնչության մարտնչները ոչ մի ջանք չեն խնայել համաշխարհային հանրությունը հեռու դասերում այս գլուխգործոցի հետ ավելի լավ ծանոթանալու: Եվ, իհարկե, արևմտյան երկրների ռազմական դաշինքները Թուրքիայի հետ սկսել են իրենց դառն ղեկավարները և ոչ միայն Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում, այլ Եվրոպայում, և նույնիսկ Գերմանիայում ու Ավստրիայում այս վեպը մնացել է թուրքական ֆալսեպանության սպիտակ մեջ և չի ներկայացվել մասշտաբներին:

ԹԵՄԱ

Սկիզբը՝ էջ Ա
 հա առա, որ գործ չունես իր հետ: Ինչպես կարող ես այս ֆաղափականացված մթնոլորտում ֆաղափականությունից հեռու մնալ: Երանի հնարավոր լինել: Երանի:

▲▲▲
 Ամեն ինչ էլ մասնավորապես ժամանակի մասերի վրա ինչ-որ բան են գում, «արտահայտում» են իրենց, կամ իրենց «ներկայություն» են հաստատում: Դրանք մեծ մասամբ կամ սիրտ խոստովանություն են (այսինչին գումարած այսինչին հավատար է սիրտ), կամ մարգարեի հայտնաբերում: Բայց ահա Մոսկվայի Միո լողորսայի ժամանակի մասերից մեկի մասին ես ընդամենը մի բան, որի կողմից երկու տարի է, ինչ չեն կարողանում անհարժեք անցնել: Գրված է՝ «իմաստը», իհարկե՝ հարցականով: Այսինքն բան, ուրիշ ոչինչ: Եթե կողմից էլ մի բան լինել, երբայրեմբ կյանքի իմաստը, տղամարդուն չէր թողնի, ու ես կանցնեի կողմով: Միմյուրեք իր անուրուրեք ընդ որ աստիճանական հարց է, որն անմայրան մասնելու առիթ է տալիս: Հենց մի բանը՝ հարցականով: Իսկապես, ո՞րն է իմաստը...

▲▲▲
 Ինձ մեծ հրճված էր մասնառում, չեսնված մեծ, երբ մեծ հարեանները (թեև, ախտոս, լավ բան է հարեանը) մեզ կոչում են օկուպանտներ և ազդեցություն: Ականջս շոյում են այդ բաները: Թեև գիտեմ, անուրուրեք, գիտեմ, որ դա հերթական գրախոսություն է: Երանի այդպիսի լինել: Այո, երանի մեծ էլ օկուպանտ և ազդեցություն լինելիմ: Չենք եղել ու չենք լինի, բայց գոնե միջոցով, որ թեմամին մեզ այդ անուններով է կոչում, թող մի անգամ էլ մեծ «օկուպանտ» ու «ազդեցություն» կոչվեն:

Իսկ երբ բուն թուրքերը՝ դեմագոգիայի, ստի ու կեղծի վարպետները, տղանք են անընդհատ, թե ցեղասպանության հարցը մասնաբաժնի լուծելի խնդիր է, այստեղ արքեի իմ գայրուքին չափ ու սահման չկա: Սա ավելի կեղծոտ խաղ է, և մեծ թուրքի այն սուր սուր, թե Դեռ Զորի ժամանակ բռնած ատուրայ հայերին կասկածաբանություն օրադասիկ էր տալիս և օրվա ծախսերը հոգալու որոշ գումար:

Եթե չհաճվեմ վերջին տարիների ողբայի արագացումը, մեծ ժողովրդի կեսից ավելի հայրենիում չի ապրում, ցրված է աշխարհով մեկ: Սա սեսական կամ «գիտական» հարց չէ, սա անտարակելի, կենդանի փաստ է, սկսյալ դեռիման, օրինակ, կարված թեկուզ ինձ հետ՝ ողջ գերդասանը ապրում է սփյուռում:

Ինչ է, սա մասնաբաժնի հարցն է, թե՛ իմ և այդ սուրը հնարող թուրքի: Դա մեծ երկրայի հարցն է: Դու ինձ միայն մասնաբաժնի, թե ինչն է, և ինչն է մեծ ծեղկոտում: Դու, այո, դու, ոչ թե մասնաբաժնի ինձ միայն մասնաբաժնի, թե ինչն է, և ինչն է գերդասանի գերակշռող մասն ինձ հետ չի ապրում, այլ Երանոտում, Կանադայում, Միացյալ Նահանգներում, Ավստրալիայում, Լիբանանում... Ասա, սա, ի՞նչ ես բերանը ջուր առել, ի՞նչ ես մասնաբաժնի կողմը մայրում, կարծես օգնություն հայցելով: Զարեկալոր իրականության հետ ի՞նչ կառ ունի մասնաբաժնի: Նա ինձ կարող է բացատրել, թե ես ինչն է ներկա չեն եղել իմ մայրիկի ու տատիկի թաղումներին, մայրիկ ու տատիկ, որոնց մասնում էի ես: Կարող է նա ինձ բացատրել, թե ինչն էր Կանադա գնացի մասնաբաժնի մասնաբաժնի հետ, ինձ դիմավորելու եկած Դեռ մորեղբայրս և Լիլի գարնանիս չէին ճանաչում ինձ և գուր չէին կոտում, թե սասնյալ ու սասնյալ ուղեւորներից ո՞ր մեկն է իրենց հարազատը: Գուցե մասնաբաժնի է նրանց բացատրել, որ մորեղբորս և իմ դեմքի մասնաբաժնից կարելի էր ինձ գանազանել ուղեւորների մեջ: «Պատա, նայե, նայե, սա մարդ Կեզի աս կնմանի»: Այս ճակատագրի, այս ես հազարավոր այլ ճակատագրերի բացատրությունն ինչպես միայն մասնաբաժնի, եթե ոչ մեծ, կենդանի մարդիկ, առանց «գիտության» օգնությանը, մեծ կենսագրությունների, մեծ ճակատագրերի, մեծ չմարդ հիշողության, մեծ ոչ հեռու անցյալի օգնությունը:

▲▲▲
 Դոստեպակին մի առիթով ասել է, որ երբ գա Ահեղ Դասասանի ժամը և հանդերձյալ աշխարհում իրեն հարցնեն, թե ի՞նչ հասկացար այն մյուս աշխարհից, որտեղ ապրում էիր մինչև իման, ինձ հարց սկողին կնեկնի Սերվանեստի «Դոն Զիենս» վեպը: Ուժարություն դարձել, հենց վեպ է ոչ թե փոխադասական թեկուզ փայլուն մի աշխատություն: Ես մեծ հայրենակցներին երկար կյանք են մաղթում, բայց երբ ժամանակը գա, խորհուրդ կսայի իրենց հետ վերցնել մեծ գրականության երեք անմահ ու դա համար էլ խիստ արդիական գործեր. Հակոբ Պարոնյանի «Սեծադասիկ մուտացկանները», Երվանդ Օսյանի «Փանջուրին» և Դերենիկ Դեմիրճյանի «Ջաջ Նազարը»:

▲▲▲
 Ռուսաստան, թե՛ Արեւմուտ: Եթե ասեմ, որ այս հարցի սուրբ մասնաբաժնի գիտեմ՝ սուս կլինի: Բայց ես այնպես, ուզում եմ մի հարց տալ. այդ ի՞նչ դաշինք է Ռուսաստանի հետ, այդ ի՞նչ բարեկամություն է, եթե այդ մասին գիտեմ ողջ հայ ժողովուրդը, իսկ Ռուսիո ժողովուրդը հիմնականում անստեղծ է, դեկավատությունը գիտեմ միայն: Այդպիսի բարեկամություն կլինի, եթե մեծ էլ կովկասյան ազգության դեմքեր են (բառացի թարգմանություն), այսինքն՝ թուրք, չեչենը, չերեզը և մեծ նույնք են նրանց համար, էլ ի՞նչ բարեկամություն: Երեկ մեծ էլ են մեղավոր: Թուրք չեչեն էր սամ ռուսիո մասնելու, թե հայը ուրիշ էլ չունի, միայն ռուսիո թուրք թուրք: Պե՛տ է անընդհատ հիշեցնել նրանց, թե ուր են դավաճանել մեզ, սկսած՝ 15 թվականից, Արեւմտյան Հայաստանը, Ղարաբաղն ու

Նախիջեանը թուրքին նվիրելուց մինչև «կլուց» սխալաբանակ օղբերգիան: Պիտի նրանք հանդգնեմ, որ մեծ ընտրություն ունենեմ, ես եթե այդ ընտրությունը հիմնականում կանգ է առնում Ռուսիո վրա, ապա ռուսները լուրջ է զմտախոսեմ դա և ոչ թե ընդունեն որպես ճակատագրական անխուսափելիություն մեծ կողմից: Գիտեմ, չէ՛, որ բնության մեջ խոսք կենդանիներ կան, որոնք փոքրիկ օգնության կարիք ունեն: Այնպես որ, ոչինչ միակողմանի չէ: Թող հիշեմ, որ մեծ նրանց Այվազովկայի են միմյուր, Սովորով (Մանուկովայի ուղի), Վախթանգով, Նեմիռովիչ-Ղանջեմկո-հայրուհու (ազգական), կարելի է էլ անուններ հիշատակել: Զի՛ն է փոքրիկ մի ժողովրդի համար: Զի՛րակեր չենք եղել: Մեծ մարտը վճարել ենք ոչ միայն գույլի դիմաց:

▲▲▲
 Դոստեպակին մի առիթով ասել է, որ երբ գա Ահեղ Դասասանի ժամը և հանդերձյալ աշխարհում իրեն հարցնեն, թե ի՞նչ հասկացար այն մյուս աշխարհից, որտեղ ապրում էիր մինչև իման, ինձ հարց սկողին կնեկնի Սերվանեստի «Դոն Զիենս» վեպը: Ուժարություն դարձել, հենց վեպ է ոչ թե փոխադասական թեկուզ փայլուն մի աշխատություն: Ես մեծ հայրենակցներին երկար կյանք են մաղթում, բայց երբ ժամանակը գա, խորհուրդ կսայի իրենց հետ վերցնել մեծ գրականության երեք անմահ ու դա համար էլ խիստ արդիական գործեր. Հակոբ Պարոնյանի «Սեծադասիկ մուտացկանները», Երվանդ Օսյանի «Փանջուրին» և Դերենիկ Դեմիրճյանի «Ջաջ Նազարը»:

▲▲▲
 Անչափ հետաքրքիր է, որ Դոստեպակուց ասեմ ու ասեմ տարիներ անց, 2004 թվականին, աշխարհի 50 երկրներից հավաքվել են հարյուր անմահներից գրողները՝ որոշելու համար, թե ուր է բոլոր ժամանակների լավագույն վեպը: Զարմանալի զուգահեռությամբ նրանք էլ կեղծել են «Դոն Զիենսի» օգին: Մնացած մեծերին դասակարգել են հետեւյալ հերթականությամբ. Մարտի Պրուս, Հոմերոս, Տոլստոյ, Դոստեպակ, Կաֆկա, Ֆոկլեր: Եթե հրաժարվ իմ կարծիքը հարցնեմ, ես կավելացնեի գիտեմ ում ես որ գործը՝ Հովհաննես Թումանյանի համաճարդ մի ֆայնալը, ոչ թե 400 էջանոց վեպ, այլ ընդամենը չորս տող:

- Երազունս մի մափ եկավ մոսս հարցունիլի.

Ասված օրհնի ֆո ողորուն, Ո՞նց էր համը իմ ձագի:

Այստիսի անհասակ ցավ, այստիսի ողբ, ինչպես ասեմ ողբ, այն էլ՝ արտահայտված ման «հանգիստ», փափուկ տոնով, նույնիսկ՝ մի ի՞նչ «ամոթխած», նույնիսկ այստեղ «ֆաղափարի», դա համար էլ՝ ցնցող, իր վեպի մեջ խեղճացնող, ես ոչ լսել եմ, ոչ կարողացել: Ասված օրհնի ֆո ողորուն, ո՞նց էր համը իմ ձագի...

▲▲▲
 Նույն Դոստեպակին ասել է, որ ճամասնությունը բարձր է Նեկրասովից, բարձր է նույնիսկ Պուսկինից (իսկ Պուսկինից մեծ սրբություն չկա ռուսների համար), բարձր է ժողովրդից, ամեն ինչից, դա համար էլ լուրջ է անընդհատ փնտրել այն: Ուրեմն, ըստ ձեռնարկի տարածություն, ամեն ուր մեծ երկրում ճամասնությունը հարգի չէ, Նեկրասովից, Պուսկինից և ժողովրդից բարձր ոչինչ չկա: Երբ է, սե, հումոր ստացվեց, բայց ես ի՞նչ մեղք ունեմ:

P.S. Միացյալ Նահանգների 16-րդ նախագահ Աբրահամ Լինկոլնը, ի տարբերություն մերոնց, ուրիշ թիրախից է խփել՝ «եթե դու՛ ճամասնությունն եմ ասում, իմացեմ, որ համարադասությունը փրկված է»: Ի՞նչ անեմ, մեծ էլ չփրկեմ մեծ համարադասությունը:

▲▲▲
 Եթե ասեմ, որ հրապարակախոսական հոդված չեմ սիրում գրել, գուցե կոկետություն համարեմ: Բացատրեմ: Գրում եմ այն ժամանակ, երբ մեջս կուսակցական-կուսակցական են մտնողություններ ու դժգոհություններ և ողորակալու անհրաժեշտություն է ծագում: Իսկ ի՞նչ հաճելի բան կա դրանում: Երանի չէ՛, որ այդպիսի առիթներ չլինեն: Անցյալ տարին՝ 2004 թվականը, ինձ ես ասեմի համար սկսվեց ոչ թե հունվարի մեկից, այլ ապրիլի 12-ից, ամոթալի մի տարեթիվ մեծ նորոյա մասնություն մեջ: Այո, ասեմ բան կա գրելու մեծ թիվ կյանքի մասին, մայիսի 12-ի, հունիսի 12-ի, հոկտեմբերի 12-ի, բոլոր տարեթիվներին մասին, ասեմ ու ասեմ բան, բայց ես ուզում եմ օգնության կանչել հրաժարվ բանաստեղծ և իմաստուն մի մարդու՝ Համո Սահյանին, որն իմ փոխարեն կսայի այն ամենը, ինչ ես չկարողացա կամ տարադաս ինչից: Թեև հոգեւոր իրավունք մեզինքն ոչ ոք չունի: «Թագավորը գոհ եղավ՝ երկիր, ժողովուրդ, կույնեմ, չեղավ՝ ունեցածը աթոռ է»:

23.09.97

Նոսր-Ղանն ու կանացի մարմինների առաջությունն իրագործում են այս հողանցիկ ու բեթոն թվացող ներկայացման առօրյան՝ դարերի ծանրության ընդերքից բացելով միադաստիակ ու սիրամետրոսական ձգտող ոգու փայլուն ճարտարապետությունը: Երեակայել թե ինչդի-սի մարդիկ են անցել այստեղով ու հողվելով այս օդին՝ ընկալել կասարկածի ու կասարկողի անկրկնելիությունը:

Եժանագին սուրճի ճոխ առավոտներ, որ բացվում են այս թանկարժեք ճիգերի անկրկնելի ուժայնում, ձեր ներկայությամբ են կասարկել սեստողության եւ լողողության այն հեղափոխությունները, որ մեկընդմիջ փոխեցին աշխարհի մակարային երթևեկությունը եւ կանոններն այդ երթևեկության:

Երեկ Լուսինն էի՝ Հունաստան, Հռոմ, Վերածնունդ. Լուսինն իմնին ազգի եւ նրա իմնագիտակցության, ժեսականության ամբիցիաների հսկայական մարմնավորումներից մեկն է, որում հավաքված է անցյալի փառն ու այդ փառնը գնահատողի փառնը՝ որդես իմնագիտակցության ձգտող կամփի խաղում: Ժամանակները խաչվում են այստեղ, եւ այդ խաչմերուկում, նաեւ էթնիկական այդ խաչմերուկում, բարձրանում է ժամանակակից աշխարհի աղակետ, թափանցիկ բուրգը, որով մոտ է գործում խաչմերուկի փորձելով ընթել անցյալի հետ կապող ու ուղին: Երեք ասիականական դակներ սանում են երեք սարքեր ուղղություններով՝ բացելով զանազան մակարային դասկերակված ուժայնը: Պակերներն ակամայից կլանում են թեզ եւ հրավիրում հոգեւոր մեծեցման:

Նկար նայելու ժողովն իմնին հետաքրքիր է: Թանգարաններում թեթեւ է նայել ոչ միայն նկարները, այլ նաեւ այդ նկարները դիտող մարդկանց: Տեսնել, թե ինչդի են տեսնում: Տեսնելու էթնիկական եւ անհասկանալի բազմազանությունը: Ղրա օրգանական անհրաժեշտությունը: Ղրա ներքին ժառանգի փոփոխում:

Հասկանալ նկար, առարկայի անհրաժեշտության մեթոդիկական, դրա դերը դաստիարակման մեջ, եւ այսօր նկարի անհետացման ֆենոմենը, որդես հոգեվիճակ եւ սիմբոլ: Միաժամանակ նաեւ ամենասարքեր ազգերի ուլիսագնացության դաստիարակման այսօրվա թանգարաններում: Տեսադաս, որում հայտնվում եւ անհետանում են աշխարհի դասկերները՝ երթնելի ոգեվիճակների հետքեր: Աշխարհն ուզում է դասկերել ոչ միայն ընկալողության մեջ, այլ նաեւ ընկալողությունից դուրս՝ նյութի մեջ՝ դաստիարակման աշխարհի եւ սուրբ ընկալողության նյութ:

Այսօր Օրսեյի թանգարանում եմ:
Չառնացա, որ Ռեմբրանդ 1882-ին նկարել է Ռ. Վազեմբերի դիմանկարը:

Իմորեսիոնիստների տրահներում աչքի էին ընկնում Մանեի եւ Սոնեի որոշ գործեր:

Վան Գոգի տրահը միանգամից սառչում է բոլոր իմորեսիոնիստներին: Վան Գոգը հսկա է: Սոնեի Ռուսիայի սաճարի Եսթր Վաս չի, բայց կյանքը ծնվում է միայն Վան Գոգի մոտ: Տարբերությունն ահռելի է: Ներկի փոխարեն կարծես կյանքն է սոված Վան Գոգի նկարներին: Նրա հետ սկսվում է սուրբ դարաբեցում: 90 թվի գործերն անհավանական են: Գոյների այդպիսի թարմությունը դժվար է դասկերացնել: Վան Գոգը գեղարվեստական ճեմարությունը ահավոր վերադարձն է դրանից էլ վախճանված մարդ է: Ղրա հզոր հաղթանակ է:

Ռեմբրանդը Եսթր Վան Գոգի մանկական է դիտվում այստեղից: Առօրյա հաղորդակցի մակարդակով սալոնային նկարչություն:

Հզոր գործ էր՝ Chaumes de Cordeville à Auvers-sur-Oise, Chaumes de Montcel, 1890, նկարը ոչ մի ձևի չուներ:

Նաեւ հռչակավոր՝ L'église d'Auvers-sur-Oise-ն, ոչ մի ձևի չուներ:

Սեզանը փոխեց կոնստրուկցիան նկարչության, Վան Գոգը՝ էսթրեսիան:

Դեզայի դաստիարակման մասին տեղում էին ցուցադրված. Օդիլոն Ռեդոնը նույնպես:

Տեսա նաեւ Ռոդեն, Բուրդել, Մայոլ, Էնգր, Դելակրա, Կուրբե, Կորո, Միլլե եւ Եսթր Վան Գոգի արվեստագետներին:

24.09.97

Պոմոլոգիկ կենտրոնում եմ:
Ահռելի մի գործարան խողովակներից, որի ասիականացիները վերելակը հետզհետե բացում է ողջ Փարիզի փառահեղ տեղը՝ վերելից էլիտային աշխարհակով, Նոսր-Ղանով, Լուսինով եւ այլ ժողովուրդներով:

Առաջին հարկում բացված է ինժեներական արվեստի մի ցուցահանդես, Եսթր հետաքրքիր կինոնկարներով կոնստրուկցիաներով, իսկ վերջին հարկում Լեմեյնի նկարները ցուցահանդես են: Նախավերջին հարկում էր գտնվում ինժեներական էսթրոպիդան. ավելի ներքե գտնվում էր, աղ-

մինիստրացիան եւ այլ տրահներ: Ժամանակակից արվեստը ավելի ու ավելի ժամանակակից դաստիարակում է ասիականացիները վեր է ածելով ասիականացիներին: Ներկայացում դաստիարակ փոխարեն այն ձգտում է զվարճալի ասիականացիներին, ուստի ժամանակի, սակայն զվարճալի եւ ուստի չի հաջողվում դաստիարակ: Այն սարսիմակ ժողովուրդն է ձանձուր է դաստիարակում: Ինչ-որ դաստիարակում հոս է փչում այստեղից: Գուցարանը հաճախ դաստիարակում է եւ չդաստիարակում: Ռեմբրանդն էին օդ-արտի որոշ աշխատանքներ: Ռուսիայի կանացի մի դորսեր: Ի սարքերում Լուսինն եւ Օրսեյի, բոլորովին այլ մթնոլորտ է այստեղ: Տխուր է, տխուր:

Այստեղ էին ցուցադրվում Ռոդեն Մասսայի որոշ աշխատանքներ եւ նրա 60-ականներին ար-

Այնուհետեւ Եսթր Վան Գոգի իջա մինչեւ էլիտային աշխարհակ, որը չափազանց տրահարիչ է մոտիկից եւ կոնստրուկցիոնական այդ տեղերից նախափոխում է:

26.09.97

Երկրորդ անգամ Լուսինն:
Ֆրանսիական կլասիցիստական, ակադեմիական հանդակը Միջազգեսի փառաբանի կողմից բացարձակ ձանձուր էր:

Միջազգեսի Եսթր Վան Գոգը:
Առաջ եւ նաեւ իսլամի արվեստը, հասկարդես խեղճորոնությունը, կարդեսն ու դեկորատիվ արվեստը: Հետք բարձրացա վերեւ, որտեղ իրապիսային միջնադարն ու Վերածնունդն էր: Մեկընդմիջ հիաստանչ Վան Էյլը, Ռոդեն վան Դեյքերը, Հանս Մեյնիցը, Ժեռար Դավի-

ԱՐԱ ԳՈՒՐԶԱԳՅԱՆ

Փարիզում եմ

Կյանքի նկատմամբ ազնիվ կեցվածքով ու մարդկային առաքինի նկարագրով Արա Գուրզադյանը հոգեւոր մեծուկն ու նաեւ ուղեցույց էր միջավայրի, իր ընկերների համար: Արա Գուրզադյանը իր մեծապատիվ հարստություններից հաղորդակից եղողները նրա մեծապատիվ զգացողությունը Եսթր հաճախ են ունենում: Ինչ հասցրեց փոխանցել նա մեզ՝ բարձրամտությունների, տեսական-մեթոդաբանական հոգեվիճակների, նկարների միջոցով, իր իմացությունների, մեթոդի սեղանագործ կյանքի, ցավով, ուղե մասն է միայն: Նա նաեւ մեծ մեթոդային դաստիարակման գեղարվեստական-գեղագիտական բացառիկ հետաքրքրություն ու նշանակությունը «Ռուսիկոն» հանդեսի հիմնադիրը եղավ:

Սեպտեմբերի 11-ը Արայի ծննդյան օրն էր, կյանքի 52-րդ տարին...
Սոսրե ներկայացվող՝ 1997 թվականի Արա Գուրզադյանի փարիզյան օրագրային գրառումները հրատարակվում են առաջին անգամ:

ված մեծ համայնադասկերային գործը, որը վերադարձնում էր ավելի է Եսթր:

Կային որոշ հետաքրքիր հանդակներ, Միոյի եւ Մախ Էռնեստի գործերը:

25.09.97

Այսօր առավոտյան մեկնեցի Դեֆանս:
Ֆանասիկ էր: Զարդախանական առու-նով ամենախաղաղ խնդիրներ էին լուծված: Գիզան մասնաբերի փառաբան էր դա, ուրբանիստական միջավայրի կազմակերպման մի գլուխգործոց, որն աղաքայի կինոնկար-կերպարների կամ Եսթր Վան Գոգի արվեստի սաղմուցից էր: XX դարի մարդու ամբիցիաների նյութական մարմնավորում, շինարարական եւ շինարարական միջոցների ու հնարավորությունների հսկայական մի ասիականացի, որում մարդն ակամայից դառնում է հանդիսատես ու կլանվում ահռելի այդ ներկայացումով:

ղը, Պեռուա Զիսուաը, Բոսիլը եւ այլ ֆլամանդացիներ: Ֆոնտենայի դրոշմը սակագրած արվեստ էր՝ թեթեւ ֆրանսիական հմայով: Այնուհետեւ Հանս Հոլբայնի «Կնոջ դիմանկար» եւ սրբ Հեյնրի Ուայթի դիմանկարը, Հանս Կուսսերի, Էրազմի եւ Ռիկոյի Ուարհամի դիմանկարները: Էրազմի դիմանկարն իմ գլուխգործոց է: Լուկաս Կրանախի մեծ կնոջ Հիզուր եւ զղամարդու դիմանկար:

Դե իսկ Դյուրերի իմնադրմանկարը բոլորից մի հանի կարգ բարձր է որակով:

Սիմոն Բենինգ (1483-1561)՝ Սուրբ Հիերոնիմոս-հիաստանչ մի փոքրիկ գործ:

Բոյոյեյի (1525-1569) անդամալույծները (1568)՝ փոքրիկ գլուխգործոց, ըստ որում 1569-ին Բոյոյեյը մահացել է:

Կոռնելիս վան Դայկն (1530-1573)՝ Եսթր հետաքրքիր կոմպոզիցիոն լուծում:

Բոյոյեյի «Կոլերեն» էլ են այստեղ, սակայն

դիտելու համար լավ չի կախված, Եսթր բարձր է: Հիլանդացիներն ինչդի միջոց չեն չինաղ են: Ռուբենի քաղցր արթեցուցիչ էր մասնաբերում: Ցավով, արդեն ժամը 6-ն էր եւ թեթեւ էր ազատե թանգարանը, որն ամբողջությամբ դիտելու համար օրը են թեթեւ: Եսթր հոգեվիճակից է այդ ֆանտաստիկ բարձրարժեք գործերի ընկալումն ու յուրացումը:

Միայնակ դիտելով լավ է, բայց վերջում կիսվել եւ ուզում ինչ-որ մեկի հետ, որը կողմից չի: Նման թանգարանային վայրերում ընկալման ինտենսիվությունն ու զգոնությունն է, որ կենդանություն են հաղորդում մեծության մեջ խրված նկարների այդ մթնոլորտից:

Նույն օրը առավոտյան Պիկասոյի թանգարանում էի: Զանդակները կարծես ավելի հետաքրքրական էին: Մեծ հնարամտությամբ եւ ազատությամբ նրան հաջողվում է հաղորդել ամենաբարձրումն ու ամենաեական կերպարայինը մեծ հոռուրով եւ մանկական անմիջականությամբ: Նկարների մեջ տրահարիչ էին որոշ գործեր, հասկարդես նրան, որում եւ չէի տեսել: Անընդհատ վերաստիվ գործերն ակամայից արժեզրկվում են, մի երեսույթ, որին թեթեւ է ուսուցողական արժանացնել: Անընդհատ կուպիդոնային անուններն արժեզրկվում են իմնաբերաբար:

Պիկասոն ընդհանուր առմամբ, իհարկե, բավականին մակերեսային է մնում:

28.09.97

Երրորդ անգամ Լուսինն:
Ժերիկոյի ձիերը ցնցող են. չինաղ էր նաեւ մի բնանկար (Le four à plâtre):

Ենգրի դաիլիճը հիաստանչ էր իր դիմանկարներով, մեծ կնոջ ֆիզուրով մեջլից եւ թուրական բաղնիքով (1862):

Պոստենը որոշ գործերում չափազանց անսովոր եւ հազվագյուտ հնչողության է հասնում. օրինակ, Եսթր հետաքրքիր աշխատանք է 1647-48 թվականների Moise enfant foulant aux pieds da couronne de Pharaon նկարը, դրա կողմին է կախված «Մանանայի թափվելը» գործը (Շիլկի գրի թեման):

1660-1664 թվ. L'iver ou le de' luge գործը չափազանց խորհրդավոր աշխատանք է:

Վերջային բացահայտն է ճաշակեցի Պոստենի հմային: Նա հասնում է յուրօրինակ հնչունների դասական կոմպոզիցիայի տրամաբանության սահմաններում: Լե Բուրնը նրանից մի կարգ ցածր է:

Եսթր տրահարիչ էին Ադրիան Ս. Կոռնեյի (A. S. Coorte 1685-1707) երկու փոքրիկ մասյուրները խխունցներով:

XIX դարի ֆրանսիացիների դաիլիճում առանձնանում էին Ենգրի երկու դիմանկարները: Կոռնեյի դաիլիճում հիաստանչ էր նրա կառույց զգեստով կահույքի հենված կնոջ ֆիզուրը, որոշ բնանկարներ իրենց մոխրականաչավուն-արծաթագույն լույսով: Դեկամոյի գործերից ուսագրվել էր բակ դասկերող փոքրիկ նկարը:

Միլլեն Եսթր լավ էր:

Դելակրան բավականին սեւացած էր, Թեոդոր Ռուսոն երկու փոքրիկ բնանկար ուներ, որ մի բան արժեքի:

Կոռնեյ 1870 թվի մի բնանկար ունի, որում նա գրեթե Սեզան է դառնում (Le pont de Mantes). Դյուրերի իմնանկարը արվել է 1493-ին, 22 տարեկան հասակում:

Ռուբենի դաիլիճը (Մարիա Մեդիչիի) դիտելուց հետո ընկա հիլանդացիների մոտ, որտեղ բնականաբար առաջին տեղում է Վերմեյերը («Կար անող աղջիկն ու ասղագետը»), հետո Պիսեր դե Հոուսը, Տեր Բուրսը, Ռեյսդալը եւ մասյուրների մեծ մասնագետ Վիլլեմ Կալֆը. հիաստանչ է Օուսդեն (1610-1685), Ա. Վան դե Վելդեն (1636-1672) 1607-ին արված իրապարկ մի բնանկար ուներ կուլերով, ոչխարներով եւ ձախ կողմում երկու զղամարդու եւ մի կնոջ ֆիզուրներով: Իսկ Վ. Վան դե Վելդեն՝ գրաֆիկական մի ծովային բնանկար կասարյալ նկարված նավերով:

Իհարկե, չինաղ էին իսլամացիները. Եսթր տրահարիչ էր Պիսեր դեյլա Ֆրանսեսկայի Միգիզմոնտ Մալասեսայի դորսերը. Ուլեյլոյի Սան Ռոմանոյի ճակատամարտը զիջում էր լուրդոյան սարքերակին: Հուստայի էին Ֆրանսիացիները, Լորենցո Մոնակոն, Զիմարուեն, Զոսոն, Մանսեյան, Զ. Բելլինի, Տիցիանոն, Ի. Իհարկե, Լեոնարդոն եւ Ռաֆայելը: Վերմեյերն եւ Տիցիանոն լուրդային տրահարիչ էին: Զալմուրական բաժնում Միլլենցեյլոն էր՝ իր սրմուկներով, Հունաստանի ու Հելլենիզմի բարձրագույններն էին Միլլոյան Վեմեանն եւ Նիկան:

Պեթ էր Եսթր հասկարդես նկար հասկարդեսային մեթոդիկական եւ դասկերի զարգացման մոխրոգիտական ժամանակային վերելիների ու անկումների հերթափոխում: Մեծ են առաջանում թոչիներն ու նախաձեռնը, ինչդի են են

Գրերի գյուլս-1600

Մացսոց անգնահատելի ցվեր ընծայեց հայ ժողովրդին: Նրա ստեղծած ստեղծ հնարավորություն սվեցին մինչ այդ բերանացի եւ բանավոր արտահայտված հայ ժողովրդի մասվոր մակույթը վերաբերելու մեծնշեմական գրավոր կոթողների: Այդ հուճարձանները մարմնավորում են մեր իմնությունը, մեր հոգեւոր արժեքները, մեր կենսավորումն ու աշխարհայացքը, մեր իմնագիտակցությունն ու մեր հավաքական, շարունակական հիճոդությունը, առանց որի հնարավոր չէր մասկերացնել ոչ միայն հայ, այլեւ որեւէ ժողովրդի ուրույն մասնությունն ու դիմագիծը:

Հարուստ եւ բազմազան են մեր մակույթը մակույթը մարտիակող մասնությունը: Նախ, նրանք արտահայ-

տաղաբան, իրավական, սնեստական-առեւտրական թե սոցիալ-մակույթային:

Կիլիկիայի անկումից հետո, յուրովի անկում սկսեց արթել նաեւ Կիլիկիան հայերենը: Այն սկսեց կորցնել իր ձեռք բերած որոճակի, կարճատե միասնությունը: Չկար տեսականություն, չկար կազմակերպված, միասնական, կենսունակ եկեղեցական իճխանություն, որի շուրջ համախմբվեց ցրված հայությունը:

Անցումային այս Երջանից հետո, անճախաղեղ աշխուժություն է առաջանում 18-րդ դարից, որը խիստ հասկանալի կանգնված է համարում մանավանդ Կոստանդնուլոսի հայոց մասնությունը: 18-րդ դարի առաջին կեսին,

նելու խիստ կարի գագսվեց: Ստեղծվեցին մեծ ֆանակությունը նոր բաներ, որոնցից Եւս Եւսերն ընդհանուր էին երկու լեզուներին էլ, ինչպէս օրինակ, աշխարհագրություն, թվաբանություն, հեռագիր, լուսանկար, ջերմչափ, թթվածին եւ այլն: Այնուամենայնիւ, ուճադի բնությունը ցույց էր տալիս, որ արեւմտահայերենն ավելի թափաղանդական էր բառադարձի եւ բառաճիւնդային բնագավառում՝ աշխատելու օգտվել բնիկ աղբյուրներից, այնինչ՝ արեւելահայերենը ազատորէն փոխառություններ էր անում ռուսերենից կամ ռուսերենի միջոցով, երբեմն հասնելով խիստ ծայրահեղությունների:

Այս հակոսնյա միտումներն ավելի խորացան Հայաստանի սովետական

ման մասին: Կողմերը չկարողացան եւ ոչ մի հարց լուծել, եւ դա բոլորովին էլ զարմանալի չէ. նախքան հայկական ղեկավարության վերականգնումը, 20-րդ դարում միասնական ուղղագրություն ստեղծելու դժվարություններն այնքան ակնհայտ են, որ այդ մասին խոսելը ավելորդ էր գտնում: Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո երկրի նոր ղեկավարները, երկրի նոր կարգերն ու կարգավիճակը համարելով մեծաքանակ, ձեռնարկեցին նոր մտղ եւ նոր կյանք ստեղծելու իրենց ծրագրերին: Անգրագիտությունը վերացնելը առաջնահերթ էր հրահար խնդիր եւ, հետեաբար նույնքան հրահար էր դառնում միասնական ուղղագրական կանոնների հարցը: Սակայն, այս կանոններ

հային մտքի հետ առնչվում, ծանոթանում էին նուսերենի միջնորդությամբ, այն էլ ֆաղաբան-իդեոլոգիական նկատառումներով՝ սահմանված եւ սահմանափակված՝ արեւմտյան մտքի որոճ ոլորտների հետ միայն:

Հիմա բաց են բոլոր ճանադարհները, եւ ղեկ է անհարաղ լծվել աշխատանքի՝ առհասարակ մեր մակույթ մտքի բացերը լրացնելու եւ հայոց լեզվի զարգացման նոր խթաններ եւ ուղիներ ստեղծելու համար: Այս երկու նդասակների անճնից գործնական եւ արգասաբեր միջոցը թարգմանական-թարգմանական ինստիտուտ ստեղծելն է: Ինստիտուտը կհրահարակի իր դարբերաբեր հանդերսը: Ինստիտուտն օտար լեզուներից հայերեն

Գիտությունների ազգային ակադեմիայում երկ ավարտվեց հայոց գրերի գյուլսի 1600-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովը, որտեղ նախորդ օրը ելույթ էր ունեցել նաեւ Միլիգանի (ԱՄՆ) Էն Արքրը համալսարանի հայ գրականության ամբիոնի վարիչ, դոկտ. Գեորգ Բադալյանը: Որոճ հարավումներով ներկայացնում ենք նրա զեկուցումը:

Ուղղագրական-ուղղագրական զեկուցում Ինստիտուտի ՀԵՆ ԱՄԻ ԻՒ ՀԵՆՈՑ ԼԵՉՎԻ ՉԱՐԿՈՒՄԸ ՀԵՆԱԿՎԵՐՆԵՐ

նում են մեր նոր, փրսոնյա մակույթային մտքի առաջացումն ու հետագա զարգացումը: Երկրորդ, այնտեղ արտահայտվում է թարգմանական գրականության բարեբար, նորարար եւ ոգեւորող ազդեցությունը: Եվ երրորդ, այնտեղ փայլում է, թեւէ իր լիակց տեսով, հայոց գրական լեզուն իր զարգացման արթեր փուլերում արտահայտելով մեր ժողովրդի զարգացման ոչ միայն մակարդակը, այլեւ դա արձանագրած առաջընթացը:

Եթե ուճադի գննենք հայոց լեզվի զարգացման արթեր Երջանները, ադա կնկատենք, որ դրանք իմնականում արդյունք են համազգային ղեկավարման խոճուր Եւսանակային ունեցող իրադարձությունների, որոնցով փոխադարձաբար ղայմանակոչվում է ճակատագրական այդ փոփոխությունների եւ լեզվի զարգացման նոր աստիճանի կամ կրած փոփոխությունների փոխհարաբերությունը:

Հայոց լեզուն զարգացման բարձր վիճակում էր, երբ Մացոցը ստեղծեց ստեղծ որոճակի նդասակի՝ սուրբային եւ կրոնական այլ մասնաններ թարգմանելու եւ այդպիսով փրսոններության արտածման նդաստելու համար: Զիսոնությունը որտեղ հավաս, կրոնական-ասվածաբանական-փիլիսոփայական համակարգ, ծես եւ կենսաճե, իր ուսույթ բառադարձում, հասկացություններով ու կոնցեպցիաներով, խորք էր հայ ժողովրդին: Թարգմանիչները ղեկ էր բազմաթիվ փոխառություններ ասորերենից, կամ հին բառերն օճեին նոր կամ ընդլայնված իմաստով, կամ էլ նոր բարդ բառեր կազմեին: Նման, փոխառված բազում բառեր առաջացրին բառադարձի նոր շեղ, իսկ փրսոնական վարդադեությունն ու ասվածաբանությունը, աշխարհայացքն ու կենսաճեղ հարսացրին ոչ միայն հայ միտն ու մակույթը, այլեւ՝ հայոց լեզուն: Իսկ առանց հայոց լեզվի, փրսոնությունը մասեղի չէր լինի հայ ժողովրդին: Ահա այն փոխադարձ կադը, որով ղայմանակոչվում է մտքի եւ լեզվի փոխհարաբերությունը եւ նրանց առաջընթացի փոխադարձ եւ ուղիղ կախվածությունը:

Հայոց լեզվի եւ մտքի մասնությունն նույնպիսի խոճուր Երջաններ են ղեկ ունեցավ Կիլիկիայում: Եթե գրաբարի դարազային փրսոնությունն էր, ադա Կիլիկիայում ամենակարեւոր միջ ուճը ղեկավարության ստեղծումն էր: Այս Երջանից ի հայտ է գալիս մի նոր լեզու՝ Միջին, ավելի ճիշտ, Կիլիկիան հայերենը, որը սակայն բոլորովին էլ նոր չէր: Անվարան կարելի է ասել, որ միջին հայերենն իր արթերակներով խոսակցական լեզուն էր բուն Հայաստանում, որն իրենց հայերենից կամավոր թե րոճ գաղթողները, իրենց հետ կրեցին իրենց նոր գաղթակայները ի շարս այլոց եւ Կիլիկիա: Այստեղ, փաստորէն, միջին հայերենը դարձավ ղեկական լեզու: Որտեղ այդպիսին, իր անփոխարինելի նդասը թերեց ղեկական կառույցների կայացմանը, լինեն դրանք

Հովհաննէս Կոլոսի օրոճ այն վերածվեց արեւմտահայության համար համընդհանուր մասնությունը: Վարչական այս կենսունակացմանը զուգընթաց Կոլոսի օրերից ծավալված կրթա-մակույթային գործունեության Ենրիկի Պոլիսը վերածվեց նաեւ ազգային-մակույթային կենսունի: Պոլսո այս դիրքը անարդարացի, երբ հայոց մասնությունը կառույցը ղեկ ղեկավարում էր Ազգային սահմանադրության: Այսպիսով, իր Ազգային սահմանադրությամբ, Ազգային ժողովով ու երեսփոխաններով, Կոնստանդնուպոլսում (եւ ոչ արդյունք), ազգային, կենսունակ կառավարության, վարչամեթոդային շեղ: Չղեկ էր զարմանալ ուրեմն, որ ինչպէս Հայաստանում եւ Կիլիկիայում, այնպէս էլ Օսմանյան կայսրությունում, Պոլսո մասնությունը կենսունակացված բնույթն ու դիրքը, գրական արեւմտահայերենի կազմավորման եւ հարցանակի հզորագույն խթանը հանդիսացան: Բազմաթիվ մակույթականներ մակույթական-կոնցեպցիան, զեկցիան եւ բյուրեղացրին արեւմտահայերենը եւ այն դարձրին ճկուն, փարթեւ գրական լեզու: Այս բոլորով սակայն, կիլիկիան Երջանից եկող եւ Պոլսո հայոց մասնությունը կազմավորման ամբողջական հայ ժողովրդին երկու կեսի բաժանող աշխարհագրական-ֆաղաբանական, եկեղեցա-վարչական, սոցիալական, մակույթային, աշխարհայացի-աշխարհակալման եւ այլ արթերություններին ավելացավ նաեւ լեզվականը: Եւս ինչ անց ձեւավորվեց արեւելահայերենը: Եվ հայ ժողովրդը անդառնալիորէն ծյուրակոչվեց երկու կեսի: Հնարավոր էր արդյոճ խուսափել գոնէ լեզվական երկվությունից:

Մանուկ Աբեդյանն ինքը մի առիթով ասել է, որ դա հնարավոր կլինեք, եթե արեւելահայերենի առաջին կերիչները՝ Ս. Նազարյանը, Մ. Նալբանդյանը եւ Ռ. Պաւսկանյանը, հենց Աբեդյանի խոսքերով, «ավելի ծանր մտածած լինեին իրենց գործի վրա եւ հայությանը Ռուսիայի սահմաններից դուրս եւ սեսնեին»: Բայց դա տեղի չունեցավ եւ, իմ համեւս կարծիքով, չէր էլ կարող տեղի ունենալ: Երկու լեզուներն ընթացած իրենց ուրույն ճանադարձներով: Մի կողմ թողնելով ֆեականական եւ հնչյունական համակարգերի կարգերը եւ 19-րդ դարի երկրորդ կեսի վերջերին ֆնարկված երկու լեզուները միացնելու կամ մոտեցնելու առաջարկները, այդ Երջանից մեզ հասած երկու հարց դեռեւս հուզում են մեզ իրենց այժմեականությունը. դրանք են բառադարձի եւ ուղղագրության հարցերը:

Երբ առաջանում մեր երկու գրական լեզուները, բնականաբար, մինչ այդ մարդկային մտքի ձեռք բերած նվաճումները հայացնելու եւ յուրաց-

նացումից հետո, երբ արեւելահայերենը դարձավ ղեկական լեզու, իսկ Հայաստանը, որտեղ խորհրդային հանրադեություն, անցավ զարգացման բուռն ճանադարհի եւ 40 տարում ցարական այս հետամնաց դրովից-ցիան դարձավ ղեկաբերի նվաճման մասնակից երկիր: Մրան համընթաց հայոց լեզուն ղեկ է վերածվեք գիտության եւ տեխնիկայի, մակույթի զանազան ոլորտների, գյուղատնտեսության եւ այլ բնագավառներում, մարդկային մտքի խոճուր նվաճումների ճկուն եւ մարտի արտահայտչամիջոց: Եվ այդպէս, ղեկական տեխնիկական կոմիտեի գլխավորությամբ կազմավորվեց եւ կարգավորվեց նոր փոխառությունների եւ բառակազմության ամբողջ ընթացքը: Բարդ եւ երբեմն էլ անհարթ ու անհավասար էր արեւելահայերենի անցած այս ուղին, որի մասին եւս կաննն ընդամենը մի ֆանի համեմատական նշումներ: Համարյա այս նույն ժամանակահատվածում զանազան ղայմանների բերումով արեւմտահայերենը սկսում է արթել լճացման մի Երջան, ներամփոփվում է ինքն իր մեջ եւ բազմակողմանի զարգացում արդող արեւելահայերենից նրան բաժանող վիճակը զմայլով ավելի է մեծանում: Երբեմն ընկնելով ծայրահեղությունների մեջ, արեւելահայերենը անում է խոճուր թվով փոխառություններ, որտեղ, ինչպէս նաեւ նոր բառադարձի այլ ոլորտներում ակնհայտ է, օրինակ, իդեոլոգիական մոտեցման եւ մանակալնոճ ռուսերենի հեռագրաց ազդեցությունը: Նեւս մի ֆանի, ընդ որում նաեւ մասնականորէն օրինակներ արեւմտահայերեն-արեւելահայերեն զուգահեռներով. 1) արեւելահայերեն «սիեգերագրաց» ռուսերեն կոճուր-ից է, արեւմտահայերեն «աստղանավորող» անգլո-ֆրանսիական astronaut-ից, 2) արեւելահայերենի «Անվաճառության խորհուրդ» ռուսերեն совет безопасности-ից է, արեւմտահայերենի «Ադաիկության խորհուրդ» անգլերեն Security Council-ից եւ այլն: Երբեմն նույն բառը արթեր են ղեկաճեմակորում, օրինակ՝ հեռախոս-հեռաճայն (երկուսն էլ telephone-ից): Արեւելահայերենը երկար ժամանակ մերժում էր «հանրադեություն», «կուսակցություն», «խորհրդային» եւ նման, թեւէ ավելի տեղ Երջանակներում կիրառվող բառեր, ինչպէս ասենք «խմբադե» բառը:

Արեւելահայերենի եւ արեւմտահայերենի արթերություններն ավելի շեկսվեցին Հայաստանում ուղղագրական փոփոխություններից հետո: Ուղղագրական հարցը Եւս հնուց եկող հարց է, եւ հայերեն ձեռագրերի որեւէ ընթերցող կհաստատի, որ այն առկա է հարյուրավոր արթերի հնություն ունեցող ձեռագրերում: 19-րդ դարի երկրորդ կեսում հայկական մասնույթն տեղի են ունեցել երկարատե բանավեճեր հայերենի ուղղագրության մեջ միօրինակություն մտնելու որոճ, սահմանափակ հարցերի, ինչպէս նաեւ արեւմտահայերենի ու արեւելահայերենի հնարավոր մերձեց-

րը մակույթի համար ստեղծված ղեկական կոմիտեւ Եւս ավելի հեռուն էր գոնում, ֆան միասնական կանոններ ստեղծելը. ուղղագրությունը համաճայնեցվում է հնչյունական համակարգին, անտեսելով ճայնակոչների իմաստ-արթերակից դերը: Երբեւ արդյոճ սա, թե՛ ոչ, կարիք կար, արդարացված էր արդյոճ ձեւական-ընդհանուր կանոնների հետ միաճամանակ որդեգրել արմատական փոփոխությունները: Այս մասին կարող ենք անվերջանալիորէն վիճել: Նման ֆնարկումներն իրենց հերթին մեզ կսանեն այլ իմնական թեմաների՝ ինչպիսիք են Հայաստան-Ափյուտի հարաբերությունների, ազգային իմնություն, հայերի մեկ ժողովուրդ, մեկ մակույթ, մեկ արվեստ, մեկ լեզու լինել-չլինելու հարցերը եւ այլն:

Մնում է ասել, որ նոր ուղղագրությունն արմատավորվեց Հայաստանում եւ դա՛ միայն եւ միայն ղեկականություն եւ ղեկական միջոցների, ռառանգ-կրթական-դրողական ցանցին, մասնույթ, առիթույթ, նաեւ հեռուստատեսության, գրականության եւ մակույթի այլ օջախների Ենրիկի: Ափյուտը չընդունեց եւ չհասցվեց նոր ուղղագրության հետ: Վերջերս նորից կոչեք են լսվում վերականգնելու հին ուղղագրությունը: Սակայն առաջ ֆաւելած ղեկաճամներ մեծ մասն անհիմն է եւ չի արդարացում այն ղեկումները, թե իր այն խոչընդոտում է Ափյուտի եւ Հայաստանի համախմբվածությանը եւ որ, օրինակ, Եւս սփյուռնահայեր դժվարանում են ընթերցել նոր ուղղագրությամբ տեքստեր: Անհասկանալի են նման հայտարարությունները, ֆանի որ նոր ուղղագրությամբ ընթերցելն ակնհայտորէն Եւս ավելի հեւ է, ֆան հնով կարաղը: Եվ եթե անդայման լեզվական-լեզվաբանական խոչընդոտներ են ղեկ գտնել ադա այդպիսի խոչընդոտներ ղեկ է որոնել ոչ թե ուղղագրության, այլ երկու գրական լեզուների հնչյունական համակարգերում եղած արթերությունների մեջ: Հայաստանի եւ սփյուռնի լեզվական համախմբվածության եւ միասնականության մասնույթային արվող հին ուղղագրությունը վերականգնելու ղեկահանջն անտեսելի է, անճամանակ եւ անտեսելի, դժբախտաբար, այն առաջացրել է եւ կառաջացրել լարվածություն, անգամ թեւամանք: Հայաստանում կիրառվող ուղղագրությունը Հայաստանի ժողովրդին եւ ղեկանակներին վերաբերող հարց է, իսկ նրանց ճեղ, բացարձակ մեծամասնությունն անվերադարձորէն կողմնակից է նորի ղեկադարձումը: Երբ ծվեց Հայաստանի երրորդ հանրադեությունը, ինչպէս հայ ժողովրդի, այնպէս էլ հայոց լեզվի համար սկսվեց զարգացման մի նոր Երջան: Թեւէ արեւելահայերենը վիթխարի առաջընթաց էր արթել խորհրդային Երջանում, բայց այդ առաջընթացը թերի էր եւ միակողմանի մի շարք իմաստներով: Նման բացասական փաստերից է նաեւ արեւմտահայերենի ու արեւելահայերենի հնարավոր մերձեց-

նի կարգանակներն առաջին հերթին բառարաններ եւ տեղեկատու գրականություն: Սովորական, մի լեզվից մի այլ լեզու բառերի համազորները փոխադրող բառարանների մասին չէ խոսել: Որտեւ օրինակ մի ֆանի խոսքով ներկայացնեք անտեսելի դասական աշխարհի Օփսոդոսյան բառարանը: Այս բառարանում առանձին հողկաններով բացատրվում են մեկնաբանվում են հունա-հոնոմեական աշխարհի ֆաղաբանությունն իր բոլոր կողմերով: Կրոնը, փիլիսոփայությունը, գրականությունը, առաստեղաբանությունը, իրավունքի ղեկաճությունը, ղեկանակներն եւ բոլոր այլ բնագավառների գործիչների, կայսրերի, գորավարների կենսագրություններ, ճարտարադեությունը, սնեստությունն ու սնեստական ինստիտուտները, ղեկաճումներն ու ղեկանակ արվեստը, ընսանիմն ու ընսանեկան հարաբերությունները, մի խոսքով՝ հունա-հոնոմեական անտեսելի կյանքն անխախտ իր բոլոր կողմերով: Այս բառարանում կան հարյուրավոր հունական եւ լատինական բառեր, որոնք հայերենին ծանոթ չեն: Այս բառարանի ղեկաճումները կողահանքի վիթխարի աշխատանք, հոնակներն, լատիններն, անգլերենի, գրաբարի եւ նոր հայերենի հոնոս մասնագետներ եւ լեզվաբաններ: Տվյալ դեպքում անհարճեք կլինի մախ կազմել հունարենից գրաբար բառարանը՝ օգտագործելով հոնում հունարենից գրաբարի ղեկաճանակներ երկերը, ադա բացը լրացնել առաջընդդվելով կուսակական օրինակներով, փորձով եւ մեթոդներով: Հարցող ֆայլը կլինի գրաբարով ավանդված անտեսելի երկերը ղեկաճանակներով ղեկահանքից հայերենի, իսկ նրան կհաջողի նախկինում ղեկահանքից գրաբարի ուղղակի ղեկահանքից հայերենի ղեկաճանակները: Բազմաթիվ են եւ բազմաբանույթ այս սիդի բառարանները՝ նվիրված անտեսելի փիլիսոփայության, երաճեսության, ղեկույթային, աստագիտության, մաթեմատիկայի, փրսոնական կան արվեստի, սիմվոլիզմի եւ այլ բնագավառների եւ եթեթանագավառների: Հուսով են Հայաստանի կառավարությունը, ԵՊՀ-ի, Ազգային կադեմիայի, լեզվի ինստիտուտի եւ Մասեւադարանի ղեկավարները միասնաբար կուսումնասիրեն այս առաջարկը եւ այն իրականության վերածելու ֆայլեր կորնեն: Կարելի է կազմել ղեկահանքի հանճամտողով՝ նախնական ծրագրեր մակույթի համար:

Թարգմանական ինստիտուտը ոչ միայն կնդասի հայ մտքի բազմակողմանի զարգացմանը հայ ընթերցողի առաջ բացելով համաշխարհային մտքի գանճերն ու նորագույն նվաճումները, այլեւ նոր ձկունություններ եւ Երջանից մի փառս հայ լեզվի, ի փառս հայ ժողովրդի բարօրության եւ ի փառս Մացոցի վարդադեի Հայեցակցով:

Թե ֆանի՞ հազար անգամ գրոյից, նույնիսկ գրոյից թափափանցող կեանքը... այդ մասին ավելի սուսուկ կարող են ասել թասմաբանները... Իսկ ես թասմաբան չեմ. ես թարգմանիչ եմ և թարգմանիչի մասին ավելի սուսուկ կարող եմ, որն ինչդեռ բոլորը, բարոնական է բարոնականը...

Հիմա ուման կասեմ, ինչու՞ գրու... չէ՞ որ մեր թասմաբանը ընթացիկ մեզ գրոնք է կան... գրոն, դա որեւէ թեթեւությամբ, թագավորությամբ, կայսրությամբ կամ թեկուզ ցեղայնաբան վերջնական անկումն է: Իսկ մենք վերջնական անկումներ չենք ունեցել. չենք ջնջվել վերջնականապես, չենք ջարդվել մինչև վերջին հայր եւ երբեք չենք ներկայացել օտարին այլ անունով, կամ ընդհանրապես անանուն մի մարդկային խմբի վիճակում չենք հայտնվել / հակառակ այն փաստի, որ միջոց է, որ անուն ունենալը մեծ նշանակություն է սայիս այդ անունը կրողին / Համեմատողեմս մենք մեր անունը սիրել ենք միջոց, աշխարհի սարքեր անկյուններում, կամ գիտակցորեն բարձրաձայնել ենք որ հայ ենք / երբ հարցրել են այդ մասին չճանաչելով մեզ /, կամ էլ թարգմանիչ մարդներ ենք այնուամենայնիվ / թեկուզ հայ անվան հետ բացի անունից այլ առնչություններ չունենալով /, ինչ որ մի բան կոչվելու փոխարեն հայ կոչվել, ֆանի որ այդպիսով, գոնե մեզ ընդհանրապես չճանաչողի համար, ինչ որ չափով հեռավորակա կարող ենք դառնալ...:

Իսկ ո՞վ կարող է թասմական, փիլիսոփայական եւ ֆալսեֆական մեթոդներով բացատրել թե ի՞նչ կամ ո՞վ է հայը: Ինձ թվում է՝ ոչ ոք: Ֆրանսիացի հայտնի բանաստեղծ, էսսեիստ, արվեստի սեսաբան եւ ֆունկցիոնալ Պոլ Վալերիեն օրինակ, կարողացել է եթե ոչ անվիճելի ճշգրտությամբ, բայց գոնե առավելագույն ճանաչողությամբ վերլուծել եւ բնորոշել եւրոպացու, չքացառելով, որ « ճանաչելն ու բնորոշելը, դա սենսիվ կերպ է եւ հայեցակետ » եւ որ « կարող են լինել այդ հարցի օրինակաբան բազմաթիվ այլ սեսակետներ: Իսկ արդյո՞ք հնարավոր է բնորոշել եւ վերլուծել նույնպես հային: Ինձ թվում է՝ հնարավոր է, կամ հնարավոր կլինե, եթե

ՆՈՒՑԻԿ ՄԵՐԱՅԵԼՅԱՆ

Կենսաբանական սկսելու է...

մենք կարողանալինք հայ անվան տարածումը հավաքական կերպով ձեռնարկել մեր ենթագիտակցության մեջ, խորապես համոզված լինելով, որ հայը՝ միանգամայն մեկ բան չի նշանակում:

Թուրք օրինակ, թուր է եւ վերջ: Թուրք բառը նույնիսկ սարքեր գրապատկերային ստեղծագործություններում օգտագործվել է որպես ածական եւ ոչ անուն: Իսկ ածականը միջոց է առկա կոնկրետ ինչ որ բան է նշանակում: Հայ անվան դեղինում, մենք նույնը ասել չենք կարող... Հայը թասմաբան ընթացիկ, եղելությունների, փոփոխությունների դրոշմն ու ազդեցությունը կրող մի կերպար է, որը բնական է ոչ բնական աղեսների, ճեղքումների, հայաձայնների եւ այլ դեղինի թասմառով փոխվել է կամ ենթարկվել փոփոխության: Փոխվել բառն այս դեղինում կարող է ճիշտ չինչել, բայց փոխվելն ինքը, մոլորություն միանգամայն չէ: Փոխվում են... կամ համակերպվում / որը փոխվելու մի սեսակ է /, կամ արագազդում են / որը փոխվելու եւ մի սեսակ է / կամ էլ սերտանում են / որը դարձյալ փոխվել է նշանակում... մի խոսքով, երբ ասում են « մենք հայ ենք » կամ « մեզ ճնշել են, բայց մենք մնացել ենք հայ », եւ այլ նմանօրինակ արտահայտություններ, որոշակի ոչինչ չեն ասում ընթերցողին, կամ թարգմանիչը: Մեր թարգմանիչը, միջոց է, որ գույն ու ձև փոխելը վերջ նշանակում են միայն սեփական գույն չունենալու թասմառով: Իսկ այդ սեսակի փոփոխությունների ավելի հաճախ հանդիպում ենք մեր օրերում: Մեկ բան կարող եմ հստակ ասել, որ հայը բնության, սեղի, վայրի մարդ է: Արդյուն վայրը, ճնշողավայրը կամ

նույնիսկ բնակավայրը հային թե՛ լադրում են կրել այդ վայրի սեսակի հասկանալիությունը եւ ոչ միայն վայրի, այլեւ այդ վայրերում վաղուց բնակվող սեսակի նման սեսակը կրկնօրինակել:

Հարցն այստեղ ավելի է բարդանում, որովհետեւ եթե փորձենք հային բնորոշել ըստ բնակավայրի, մենք թարգմանիչ կկորցնենք բարձր սկիզբն ու վերջը, մանավանդ որ այդ բարձր վերջն ընդհանրապես չկա... Իսկ ո՞րն է սկիզբը... հայրենի՞ տունը... այսօրվա՞ հայրենի տունը... անցյալի՞ հայրենիքը... թե՛... որեւէ ճնշողավայր, որեւէ նույնպես եւ նույնիսկ ավելի մեծ թվով հայեր այսօր էլ ճնշվում են, աղոթում եւ բարոնական բնակվել:

Զբարդացնելու համար, լիարժեք փորձենք կենսաբանական բուն, այսօրվա հայրենիք-ճնշողավայր-բնակավայրի վրա, որն այնուամենայնիվ իմ կարծիքով, եթե նույնիսկ վերջինը չէ, աղա իստաս միակն է, իմ եւ ինձ նման մտածող բանասերի համար: Թե ինչդեռ են վերաբերվում այս միակնին, դա էլ այլ բարդություններ թարգմանալով խնդիր է, որի խնդիր լուծումը ցավով, չի կարող մեկ մարդու սեփականությունը լինել:

Ամենաբարդ մաթեմատիկական խնդիրներից միջոց էլ թասմաբաններ եւ լուծումներ են ցվել անհասանելի եւ փառավորվել են, ճանաչում ու հուշակ ստացել խնդիր լուծման փաստերի ճշգրտությունը ընդհանուր գիտակցության սեփականությունը դարձնելուց հետո միայն, որի թասմառով էլ, եղել են անհաս- խնդիր լուծողներ, որոնք ճանաչվել ու փառքի են արժանացել հեծմաճիւն միայն: Հայրենիքի խնդիր լուծելը չի կարող միայն մեկ անհատ վերաբերվել, եթե նույնիսկ այդ անհատը ժամանակի համաճարն է:

Սակայն խնդիր լուծումը նաեւ չի կարելի ձգձգել այնքան, որ մենք էլ մենքեն հեծմաճիւն փառավորվածների բարձր: Ի՞նչ է մեզ լիարժեք, հավաքական լուծում օտար համար այս բարդ ու անլուծելի թվացող խնդիրն: Առաջին հերթին, խնդիր՝ սե-

փականը լինելու գիտակցությունը: Արդյո՞ք գիտակցում ենք, որ մեզնից յուրաքանչյուրի առաջ դրված է նույն խնդիրը եւ որի լուծման համար, թասմաբանասու ենք բոլորս անխիտ: Հաստատաբան չենք գիտակցում: Մեզ թվում է, որ երբ ինչ որ մեկը, կամ ինչ որ մի խումբ կլուծի խնդիրը իր խելի ու իմացության մակարդակով, մենք թարգմանիչ խնդիր լուծման արդյունքը կվայելենք, կամ չենք վայելի՞ ունենալով բոլոր իրավունքները հավանություն սալու կամ չսալու: Այսինքն՝ իրար նման, որին « ցանցեր » հրամցնում է մի անհամ ուսեստ, եւ իյուր կամ լիարժեք համարձակվի ասել, որ այդ ճաշը, իրեն դուր չի գալիս, կամ լիարժեք ներդրություն խնդրելով մասնագիտացված ճաշից մի թասառ համեստի ու անակնկալ սամոսիի ցավը թասմառաբանելով դիմ մի կողմ, կամ էլ լիարժեք ֆալսեֆականությունից ելնելով, ավսես մինչեւ վերջ սրբի ու բնորոշակալ լինի, որ ֆալցից չի մեռել: Սակայն ինչու՞ ենք հայտնվում այդ իյուրի դեմում, երբ սեփական սան մեզ, լիարժեք իրավունքը եւ առավել եւս թարգմանությունն ունենք ճաշը ինքներս եփելու...:

Երկրորդ: Բարդ խնդիրների լուծման համար, գիտակցելով, որ ամեն մարդ չէ, որ կարող է խնդիրը զուլիս հանել, խնդիր լուծումը հավաքական եւ միաձայն ընթացությամբ առաջարկում են անհասանելի կազմված մի այնպիսի խմբի, որն իր խելով, իր հիշողությամբ, իր՝ խնդիր լուծման անհրաժեշտ բոլոր ունակություններով, նախ՝ կարող է եւ երկրորդ՝ թասմառ է գիտեցնել չհնչելով, սենսիվ, մասնավոր ու ընդհանուր բաժնից ելնելով, գերլարված ուժերով լուծում սալ խնդիրն, որի սխալ լուծման դեղինում, վերոհիշյալ խումբը խորապես գիտակցում է, որ ուժից-զուլիս թասմաբանասու է բոլորի առջեւ:

Երրորդն ու ամենանհրաժեշտը՝ սերն է, առանց որի մարդու ոչ ուղեղ կգործի, ոչ գիտակցությունը, ոչ էլ ցանկություն կառաջանա հանուն բոլորի, խնդիր լուծման համար ա-

խաժե... եւ ընդհանրապես առանց սիրո, ոչ մի հեծ կամ բարդ խնդիր լուծում չի ստանա...

Մեր հայրենիք- ճնշողավայր- բնակավայրի խնդիր լուծողների համար չեն գործում այս սարակա կանոններից եւ ոչ մեկը: Գործում է միայն մեկ բան՝ խնդիր փախուսած, կամ խնդիր արդյունքը բոլորի երեսով սալը եւ որ ամենանհասկանալի է, խնդիր լուծել չկարողանալով հանդերձ, խնդիր լուծումը սեփական անկարող ուղեղներին վստահելը: Նոյաճալը՝ չգիտել սեղը: Տեղ՝ որն օրենքով սրված է բարձր գիտակցման ուժն օգտագործելու եւ այդ ուժով, ցանկությամբ, սիրով ու աշխատասիրությամբ, խնդիր ճիշտ լուծման գեղեցիկ սողը գրելու համար: Տեղ՝ որն ավելի առ նմանվել է մի փորձադաշտի, գերագրացած սեխնիկայով չհագեցած լաբորատորիայի, որը հայրենիք է կոչվում եւ որեւէ անընդհատ փորձեր են արվում բուն խնդիրը դուրս խնդիրներ լուծելու, մերթ թուրմարելով մթնոլորտը, մերթ վնասակար նյութեր խառնելով իրար եւ չգիտակցելով կամ նույնիսկ գիտակցելով, որ այսպիսի դեղինում, մեկ սխալն անգամ, կարող է վերջնականապես թայթեցնել այն հայրենիք- լաբորատորիան, որի մեջ ենք բոլորս, խնդիր լուծողների հետ միասին:

Ցավով, սա էլ է հայի հակություններից մեկը: Զ՛՛՛ որ հայը սեղի մարդ է... Իսկ հային սեղից հանելու միակ ձեւը այդ սեղի դիմաց նրան վճարել է... Թանկ վճարել... եւ վճարել են... ժամանակին էլ են վճարել... վճարել են մեր իսկ արյամբ, վճարել են, նոր սեղեր սալով մեզ, մեր սեփական սեղից դուրս / որը երբեք չի կարող մեր լինել /, կամ վճարել խոստացել են, գրավելով մեր սեղը ու դիմացը, սեղի հիշողությունից բացի մեզ ոչինչ չթողնելով... Իսկ երբ վաճառողներ չեն լինում, վճարողներ երբեք, հենց այնպես չեն հայտնվում:

Կարող ենք արդյոք սկսել... խնդիրն իր ողջ բարդությամբ մեզնից յուրաքանչյուրի սեղանին է ու ամենաբարդը՝ լուծման ճիշտ սկիզբը գտնելն է միջոց: Եւ լուծման առաջին եւ ամենակարեւոր սողն են գրում. Եւ սիրում են մեր հայրենիքը... /... իմիջիայլոց, սա էլ է հային բնորոշ... /

է էջից

Մի բոցավառե՛ք...

Պրահայում կազմակերպված հայկական համայնքի չկա: Տարիներ առաջ այդ փորձը ձախողվեց ու կառույցը չկայացավ: Մնաց միայն կիրակնօրյա դրոշմը, որ բարոնական եւ գործել բացառապես ուսուցչական կազմի անանձնական միկոմաի շնորհիվ: Ու չկան դիմում բառեր, ֆան անկեղծ խոնարհումը նրանց վաստակի առաջ: Այս օտար Երեւանի 90-ամյակի ոգեկոչության արարողությունը, որ միավորել էր Չեխիայի ողջ հայությանը, կազմակերպվեց ու անցկացվեց Պրահա գաղթած հայ նկարիչ Տիգրան Աբրահամյանի ջանքերով: Տիգրանը չեխական սեփական շնորհակցություն էր բարձր համարում ունեցող արվեստագետ է: Ու չէր խանգարի, որ մեր երկիրը այսպիսի մասնավորակա փաստեր համայնք առաջնորդելու չարա եւ բնավ ոչ երբեք նյութական օտար անկեղծ գործը:

Չեն սխալվել: Մեր նկարիչները հավելյալում են: Հովիվ Մուսաղյանն ու Արափս Զախարյանն

են այստեղ: Երեխաներին սարել են հայկական դրոշմը, նկարները բերել շուկա: Հովիվը նոր է վերադարձել Բելգիայում բացված իր անհասական ցուցահանդեսից: Մեզական գեղարվեստ ունի՝ հավաքականների սերեր Անգլիայից ու Ամերիկայից: Մի ֆանի սարի առաջ Տիգրան Սուփալյանի ու Արմեն Կարապետյանի հետ թասմաբանաբան բացեցին: Հիմա ամեն մեկը մտադիր է առանձնանալ: Արմենի մոտ չեն եղել, բայց նրա, Մուսաղի ու Հարութի իրաւալի աշխատանքները սեսել են « Ազատություն » ռադիոկայանի ընդարձակ սրահում ռադիոյի հիմնադրման 50-ամյակին նվիրված ցուցահանդեսում: Երեւն էլ տունտեղով, աղա՛հով, իրենց ջիւն ու մախախախտ արվեստի թարգմանիչ Պրահայի հզոր առօրյայի մի մասնիկն են դարձել:

Հավելյալը բարոնական է Ֆանսանցում: Բառը չի թարգմանվում, ինչդեռ մեզ մոտ՝ Կազիդոլը: Այստեղ են հիմնականում հավաքվում նկարիչները: Այստեղ էլ հանդիպում են Պրահա գաղթած հայ նկարիչ Տիգրան Սուփալյանի կնոջը՝ Սեդային: Ամուսնու նկարներն է բերել շուկա: Տիգրանը գործերի մասին Սեդան ավելի առաջ գիտի, ֆան Տիգրանն ինքը: Առհասարակ Պրահա գաղթած հայ նկարիչների կամայի իմնամտաց նվիրյալներ են՝ իրենց ամուսիններին օգնում են նկարելու, ցուցադրելու, վաճառելու, թասմաբանաբան թախելու հարցում: Տիգրանն ու Սեդան տունտեղ, ամեն ինչ ունեն: Անցյալ սարի կրսեր արջկան են կորցրել ու Չեխիայի հողը սրացել է նրանց համար: Համբուրգի վերանգնորդական կենտրոնի սօսերությունը, որոնք հոգեկան թերապիայի միջոց, իր հիվանդների մի մասին, երաժշտության հետ զուգահեռ, առաջարկել է Տիգրան Սուփալյանի նկարները:

Այդ կենտրոնն է 1992թ. բացել նկարչի անհասական առաջին ցուցահանդեսը Բեռլինում, այս սարի առաջին հաջող ցուցահանդեսը կրացվի Համբուրգում: Հունիսյան կառույց, ճախարան արաբ օր է: Ֆանսանցների մոտ արդեն հավաքվել են օտար սարի առաջ Հայաստանից Պրահա գաղթած մեր նկարիչները: Բոլորն են այստեղ. մի մասը բերել է նկարներ վաճառելու, մի մասն էլ՝ հենց եղծել, իրար սեսնելու, երկու բան փոխանակելու: Ահա Մուսաղ Մարտիրոսյանը՝ նկարիչների ցրանում առանձնակի հարգամբ վայելող մի արվեստագետ. անցյալ սարի արու գավակ ունեցավ: Գոռ Ավետիսյանը՝ անխախտ կենտրոնի իր կայուն թարգմանությունը: Կողմին Հարությունը Հովհաննիսյանը՝ միջոց խաղաղ ու սրագրաց ժողովուրդ: Մարիամ ու Հայր Ղարիբյանները. Մարիամը նկարելուց բացի հայկական ստեղծագործության հավաքագուս սեսակներին է սիրաբանում:

Նայում են նրանց ֆրոջական լռիկ ափսոսանքով. հեծին մի ցավ, մարած մի հուռ, սանձել է օրերիս նահանջը, դեմ առել կոկորդիս, սեղնում է: Ինչու ենք մենք այսքան անփույթ մեր սաղաղակալոր գավակների հանդեմ: Ստեղծարար գերության դասադասված, սաղաղակալոր այս մարդիկ, ավաղ, այսպես մանրակրկիտ ու սիրով լիարժեք արդյունք են երկրում, առաջ լիարժեք մեր երկրի ընթացում ու կասեցնելու ավանդակորույս փորձությունների հողմին հանձնված մեր փոքրիկ Հայրենիքի այսօրվա հոգեկալոր: Զանի՛ ֆանին են այստեղ դեղներում, բախտ փնտրում դրսերում, ոչ ոք չգիտի: Հայրենիքում էլ սուսուկ

չգիտեն: Տասը սարի է անցել: Հայրենիքը երբեք չի մտածողվել իր անունիներին ճակատագրով: Պրահա այցելող մեր թեսական թասնոնյաները հանդիպում են մութ գործարկներով աղոթող հայ հեղինակություններին: Չեխիա գաղթած հայ նկարիչներն անսեսված են. եվրոպահայերի ամենամյա արձուկներին չեն հրավիրվում, համաժխարհային հայերի ֆորումի ցրանակներին չեն սազում, հայաստանյան մեակութային սարկողված միջոցառումներից դուրս են: Մինչդեռ նրանց հոգու հազար թեկերով դեռ կաղված են հայրենի հողին. նրանց գավակները եվրոպաներում կրված են սեծացած, մեր երկրի վաղվա հուռնին են, չվաճառվել մեր ցեղային աղազան: Տեր կանգնեն մեր նեխարներին, փրկեն մեր բերրի հուռներն օտար դաշտերից, լինեն սերմնահավաք մեր արժեքների: Ու՛՛՛՛՛ գամ: Այս մարդիկ այստեղ արդեն գերեզմաններ ունեն, տուն են կառուցում, սրամ էլ մի օր կհոգեն ու Հայրենիքին լիարժեք լինելու ցանկությունը կմարի:

Տարածությունն ու ժամանակը բուժում են վերը. դա գոնե ես լավ գիտեմ: Ես բերեմ մեր գավակներին, ֆանի դեռ ու՛՛ չէ, վերադարձնեմ սեփական երկրում արժանապատիվ ու աղաղակալոր նրանց բնիկ ու բնական իրավունքը: Ղարաբաղը ես բերեց Ոգին, Գաղափարը, այլ ոչ երբեք թնդանոթը: Ոգին, Գաղափարն է երկիր-թեսության գոյության, առաջընթացի ու անանջառ միասնականության անբեկանելի բարձր: Չկա հոգեւոր Հայրենիք՝ չկա Հայաստան ու Արցախ: Հնչեցնենք, ուսմն, զանգերն ահազանգի զանգով ու սաղաղակների գորակոչ հայասարներին դեղի Հայրենիք ֆանի դեռ ու՛՛ չէ: Ինչդեռ արեց Ավետիսյանը Մասնակալոր ժամանակին: Չմարեմ հուսի վերջին կամթեղը մեր հոգու մեջ ու չբոցավառեմ մեր հոգեկալորի խաղաղը:

Հրայր Ղարիբյան. « Աշուն »

ՎԵՆԵՏԻԿՅԱՆ ԿԻՆՈԿԱՌՆԱՎԱԼԸ

Երկրորդ արսւր

Նորիզոններ

Այսօր է կոչվում Վենետիկի միջազգային կինոփառատոնի գլխավոր մրցույթին առընթեր եւ մի մրցույթային ծրագիր, որը, հակառակ իր ծեծված անվանմանը, մոտասակ ունի ցուցադրելու նորարարությամբ դրամաված գործերն ու բարձրակարգ մոնտաժները կինոարվեստին:

Նորահայտ հորիզոնների ծարավը դեռ սանջում է գերմանական կինոյի դասական, 63-ամյա Վեռնոն Գեյզդոն, որը նման է իր «Ազիրե» Աստու ցասունը» եւ «Ֆիցկարալո» նեանավոր ֆիլմերում դասկերպված մեծ երազողներին: Գեյզդոն 62-րդ Վենետիկյան կինոփառատոնի էր ներկայացրել իր կինեմատոգրաֆիական փնտրումների վերջին արգասիքը՝ «Վայրի երկնագույն խորտուհի»: Կինոյում նոր արահետներ հայտնաբերելու հավակնություն ունի եւ ամերիկացի նկարիչ Մեթյու Քարմին, որն իր «Խորհակված ռեսուրսն 9» ֆիլմում նկարահանել է կնոջը՝ հայտնի երգչուհի Բյորնի: «Իսլանդական էլֆը» հինգ արտիստների վրա ցնցող տրամադրություն գործեց Լարս Ֆոն Թրիերի «Խավարում դարձրեց» մյուզիկի սարաբախտ հերոսուհու ողբերգական դերում: Թեեւ Կաննի փառատոնում նա լավագույն դերասանուհի ճանաչվեց, իսկ ֆիլմը չհրացավ «Ոսկե արձակագրու ճյուղին»: Բյորնը հայտարարեց, թե այլեւս երբեք հանդես չի գա կինոյում: «Խավարում դարձրեց» ծանր նկարահանումների ընթացքում նա հարաբերությունները ռեժիսորի հետ, հետզհետե սովորել, վերածվել էին մոլորական: Բայց դառը հուշերը, ըստ երեսույթին, արդեն մոռացվել են, եւ հանում ամուսնական դարձրեց Բյորնը խախտել է իր երդումը: «Երբեք մի ասա՝ երբեք»: Իհիցեցնում է անգլիական ասացվածքը, որը դարձել է Ջեյմս Բոնդի արկածաշարի ֆիլմերից մեկի վերնագիրը:

Ախորժեղ խորհիկներ

Վենետիկյան կինոփառատոնի արժանացույթային ծրագիրը կինոերկրագունքներին խոստանում էր ախորժեղի ցած խորհիկներ, եւ որոշ ակնկալիներ, իրոք, արդարացան: Գոյիվուտի գլխավոր հեղինակաբան Թիմ Բարթոնը ներկայացրել էր իր «Գարնանգույն դիմ» սինկլիկային անհիմնական, որտեղ կերպարները հնչյունավորել են Բարթոնի սիրելի Ջոնի Դեյվիսը ու ռեժիսորի սկիզբը դարձած անգլիացի դերասանուհի Գեյնա Բոնեմ Զարթերը: Գլխավորական արտիստի դերն անխոնջ Սթիվեն Սփիլբերգի «Պողոցակը» հոգեբանական դեմեթիոսի Օհայո նահանգի գավառական ֆառիստներից մեկում կատարված սոցիալական մասին, առաջին իսկ րոտներին լիովին համակում է հանդիսասեսին: Գոյիվուտում հաստատված Էլզաբեթ Լասե Գալսթրյունի «Կազանովան» Գիթ Լեջերի, Սիեմա Միլերի եւ Ջեյմսի Այրոնսի մասնակցությամբ, վերսին էկրան է բերել բոլոր ժամանակների ամենամեծ կնամուղին: Ամերիկացի Ռոն Գառադի «Նոդաուն» դրամայում նախկին գաղութաբան Ռասել Զոնոն արական սեռի Մոխրոս է՝ բռնցքամարտիկ: Իսկ «Անտեսանելի երեխաներ» կինոնովելների հավաքածուն միավորել է այնտիպի մեծահամբավ ռեժիսորների, ինչպիսիք են Էմիլ Կուստուրիցան, Ջոն Վոն, Ռիդլի Սքոթը, Սիլվիո Լիոն:

Կարճ, բայց երկար

Վենետիկյան փառատոնի ծրագրերից եւս մեկը՝ «Կարճից էլ կարճ» վերնագրով, ընդգրկում է այն ֆիլմերը, որոնց ստեղծողները կես ժամից ավելին չէ: Այս ծրագրում, ի թիվս այլ կարճամետրաժ ժառանգների, ընդգրկվել էր մեծ Փարաջանովի զարմիկի՝ Գեորգի Փարաջանովի աշխատանքը՝ «Թող մեր օրերը երկար

Սեֆանիա Սանդրելլի

լինեն» վավերագրական ֆիլմը, որի անվանումը յուրովի էր արձագանքում «Կարճից էլ կարճ» նեանաբանին:

Երկրորդ արձակ

Ռուս կինոնմանադաս Վալերի Կիչինի խոստովում, այս արձակ Վենետիկյան արձակը վերածվել էր «երկրորդ արձակի», որի մի կեսը ուղղված է Արեւել, իսկ մյուսը՝ Արեւմուտք: Մի կողմից՝ չինական, ճապոնական ու քայվանական կինոնկարների մի ամբողջ հորդա, մյուս կողմից՝ հոլիվուդյան ֆիլմերի անսխալորոշ բազմաբանակություն: «Լիովին սրամաքանակ է, որ չինական կինոյի 100-ամյակի առթիվ Ասիան հիմնավորապես է ներկայացված», նկատել է «Variety»-ի կինոմեկնաբան Նիլ Վիվարդը: Բայց «երկրորդ արձակը», ավելի շուտ, Վենետիկյան փառատոնի սնունդն Մարկո Մյուլերի նախապատրաստած ծնունդն է. նա կինոյի մասնագետ լինելուց բացի, չինագետ է, իսկ Մյուլերի ամերիկանիզացի չարժեք սուպերհերոսի հոլիվուդյան հեռուստատեսության հետ, մանավանդ որ նա ավելի ցածր հավակն է դեռի հոլիվուդյան ֆառատոնային կինոյից գերեզմանային կինոն: Պրո Մյուլերի արձագանքները ակնհայտ է ժյուրիի որոշման վրա, ըստ որի, «Ոսկե արձակագրու ճյուղը» ընտրվեց ամերիկաբանակ թայվանցի Ան Լիի «Բուրբուլ լեռը» ֆիլմին: Սա արդեն ցատկ էր են հռչակել «առաջին գեյ

վերսերը կինոյի դասնության մեջ», մի ժառանգություն էր ամենամասնական ժանրի հոլիվուդյան ավանդույթը՝ երկու կուրյոների սիրո դասնությունն անելով 50-ականների դասնական ամերիկայում:

Ինչ վերաբերում է «երկրորդ արձակի» դեռի Արեւել ուղղված կեսին, իհիցեցնում էր ժամանակին հենց Վենետիկն էր ասիական կինոն մոդայիկ դարձրել: Մի խոսով, եթե Վենետիկյան արձակի կերպարանի սակ մասնակցում էլ էր երկրորդ արձակ թափվել, ապա նա մի կեսը միտ էր ուղղված է եղել Արեւել: Այս արձակը եւս բացառություն չէր: Փառատոնի բացմանը ցուցադրվեց «ասիացի Սփիլբերգի»՝ հոնկոնգյան կինոյի վարդաբան Գոյ Գարի «Յոթ սուրը» դասնական մի արձակային մարտաճակի մասին: Մրցույթից դուրս ներկայացվեց ճապոնացի թեղմանավոր ծայրահեղական Տակաչի Միկի Նո Ֆիլմը, իսկ ճապոնական անհիմնական կերպարանի դասական Գայո Միյաձակին «Ոսկե առյուծի» արձակային իր վասակի համար, ինչպես իսլանդացի դերասանուհի Սեֆանիա Սանդրելլին: Միյաձակի ֆիլմերի փոփոխ հետախոյանց ցուցադրության կողմից՝ հանդիսասեսներին առիթ վիճակվեց «Ասիական կինոյի անհայտ դասնությունը» խորագրի սակ սեսունելու 1934-1990 թթ. ստեղծված չինական եւ 1926-1978 թթ. նկարահանված ճապոնական սակավածանոթ ֆիլմեր: Բայց «Կինոյի անհայտ դասնությունը» արդեն ավանդական թեմատիկ ընթացիկների արժան էր գտել նաեւ 1946-1976 թթ. իսլանդական կինոն:

Ռուսները Վենետիկում

Ի արձակային Կաննի, որը, սովորաբար, անսեսուն էր ռուսական կինոն, Վենետիկը ռուսաստանցիների հանդեպ վերադարձում էր: Այս անգամ գլխավոր մրցույթին մասնակցելու բախտն էր արժանացել 29-ամյա Ալեքսեյ Գերման կրսերը՝ ճանաչված ռեժիսորի որդին, որի «Գարդասուն» ֆիլմը՝ անցյալ դարի 10-ականների ֆուտբոլիստների մասին, Գիմ աշխարհում ֆուտբոլի նախորդական դարձած խաղի անվանումն է: Իսկ «Գործողներ» ծրագրում ընդգրկվել էին Ալեքսեյ Ֆեդորչենկոյի «Առաջինը Լուանի վրա» կեղծ փաստագրական հորինվածքը եւ նախկին խորհրդային ֆառատոնի Ռուսաստանի համայնականի ու ռուս դերասանուհի Ռեյնա Լիսվիտովայի համասեղ ջանքերով ստեղծված «Վոկալ գուգախոներ» գրոսեսկային էփոքրածնեցը, որտեղ, ի թիվս այլ երգիչների, հանդես է եկել նաեւ հայ օմբրային երգչուհի Արա Դավթյանը:

Չիթ Լեջերի բենեֆիտը

26-ամյա ավստրալիացի Գիթ Լեջերը, որ «Գայրեմասերը», «Աստի դասնությունը», «Գիտց փեսոս» դասնական դրամաներում խաղալուց հետո Գոյիվուտի նոր սեսի խորհրդանիշերից մեկի համբավն ունի, Վենետիկյան 62-րդ կինոփառատոնը երկար կիցի: Նրա սահմանած ռեկորդը, անկասկած, ցածր աստղերի նախանձը կարծիք էր: Լեջերի գլխավոր դերակատարումը փառատոնում ցուցադրվեց միանգամից երեք ֆիլմ. «Բուրբուլ լեռը» նրան ներկայացնում է որոշ անսովոր սիրավեղի հերոս կուրյոյի, «Գիմ եղբայրներ»

ը» ֆիլմում Գիթը աշխարհահռչակ հեղինակաբաններից մեկն է, իսկ Լասե Գալսթրյունի ֆիլմում՝ Կազանովան: Վենետիկի իսկական աստղը իրականում Գիթ Լեջերն էր, ոչ թե խանդավառությամբ ընդունված Ջորջ Զլուցին:

Վենետիկի 62-րդ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԻՆՈՓԱՌԱՏՈՆԻ ՄՐՑԱՆԱՎԱԿԵՐԸ

«Ոսկե առյուծ» գլխավոր մրցանակ - «Բուրբուլ լեռը», ռեժ.՝ Ան Լի, ԱՄՆ

Չիթ Լեջեր

«Արծաթե առյուծ» - «Սովորական սիրահարներ», ռեժ.՝ Ֆիլիպ Գարել, Ֆրանսիա
Լավագույն սցենարի մրցանակ - «Բարի գիտեր եւ հաջողություն», ԱՄՆ

Ժյուրիի հատուկ մրցանակ - «Մերի», ռեժ.՝ Արեյ Ֆերարա, ԱՄՆ

«Վոլոդի գավաթ»՝ ղաղափար լավագույն դերակատարման համար - Դեյվիդ Սթրա-

Քյորի

թայր, «Բարի գիտեր եւ հաջողություն», ԱՄՆ
«Վոլոդի գավաթ»՝ կնոջ լավագույն դերակատարման համար - Ջոկանա Մեծնոցրոն, «Գազանի սիր», Իսպանիա
«Վենետիկ» մրցանակ - «Առաջին անգամ Լուանի վրա», Ռուսաստան, «Դախսի արեւելում», Լեհաստան

«Ոսկե առյուծ»՝ ստեղծագործական վասակի համար - Սեֆանիա Սանդրելլի, Գայո Միյաձակի

Առժեղիկներ

✓ 19 սեպտեմբերի, 22.45 Գ1
✓ 20 սեպտեմբերի, 22.40
«Գոյիվուտ Կեսար»՝ Ռեժիսոր՝ Ուիլ Էդել: Դերերում. Ջեյմսի Միսո, Ռիչարդ Գարիս, Զիլբերտ Նունեն, Զիլբերտ Նոթ, Վալերիա Գոյիլոն: ԱՄՆ, 2003:
Կենսագրական ֆիլմ մեծ գործարարի մասին:
✓ 19 սեպտեմբերի, 02.15 Կուլտուրա
«Տրիստան»՝ Ռեժիսոր՝ Լուիս Բուլոն: Դերերում. Կաստիլ Դոնոլո, Ֆեռնանդո

Ռեյ, Ֆրանկո Ներո, Լուի Գաու: Իտալիա-Իսպանիա - Ֆրանսիա, 1970:
Գայթակցության ու հասցեցման հեղինակ դասնություն, որի հերոսուհին անհաջող սիրավեղից հետո ստիպված է վերադառնալ Խոու խնամակալության սակ:
✓ 20 սեպտեմբերի, 01.30 Ռուսիա
«Բյուզ եղբայրները»՝ Ռեժիսոր՝ Ջոն Լեյնդիս: Դերերում. Ջոն Բելուչի, Դեն Էրոյդ: ԱՄՆ, 1980:
Երաժշտական կատարչություն, որի երաժիշտները ջանում են փող հավաքել որբանոցի համար:
✓ 21 սեպտեմբերի, 22.00 Գ1
«Արամ»՝ Ռեժիսոր՝ Ռոբեր Բեչեյան: Դերերում. Սիմոն Արգայան, Մայրոն Դեմի, Լյուսինա Ազարա, Սերժ Ավետիսյան, Ալեն Մոսե, Իզաբել Սարդյան: Ֆրանսիա, 2002:

Գայ դասի մարտիկ Արամը հասուն առաջնությունը վերադառնում է Ֆրանսիա՝ հայտնվելով ֆրանսիական եւ բուրգական գաղթի ծառայությունների ուժարության կենտրոնում:
✓ 22 սեպտեմբերի, 01.00 1-ый канал
«Անգլիացի խնամալու»՝ Ռեժիսոր՝ Էնթոնի Միլոզել: Դերերում. Ռեյֆ Ֆայնս, Զիլբերտ Սոթ Թոմաս, Ժյուլիետ Բոնո, Ուիլյամ Դեֆո: ԱՄՆ, 1996:
Վիդեոկան մեկուդամ, դրամատիկ սիրո դասնություն, որն արժանացել է 9 «Օսկարի»:
✓ 24 սեպտեմբերի, 23.00 Գ1
«Էլիզա»՝ Ռեժիսոր՝ Ժան Բելեր: Դերերում. Վանեսա Պարադի, Ժերար Դոմարտյո, Կլոդիո Կոտո, Սելու Սալ, Միլեյ Բուլո, Ֆիլիպ Լեոնար: Ֆրանսիա, 1995:

Մանկասանը հասուն առաջնությունը գտնում է որը, որին երբեք չի սեսել:
✓ 24 սեպտեմբերի, 00.10 Կուլտուրա
25 սեպտեմբերի, 00.05
«Մի անգամ ամերիկայում»՝ Ռեժիսոր՝ Սերժ Լեոն: Դերերում. Ռոբերտ Դե Նիրո, Ջեյմս Կոլտո, Էլիզաբեթ Մալգոլեր, Ջո Դեյչ, Թյուդոր Ուելչ: ԱՄՆ, 1984:
Գանգստերական ախ:
✓ 26 սեպտեմբերի, 22.10
«Նյու Յորկի հրոսակախմբերը»՝ Ռեժիսոր՝ Մարտին Սկոլոսկո: Դերերում. Լեոնարդո Դի Կապրիո, Դանիել Դեյ - Լուիս, Էմմերոն Դիաս, Ջիմ Բրոուքեր, Լիամ Նիսոն: ԱՄՆ, 2002:
Ծավալուն դասնական կսավ 19-րդ դարի Նյու Յորկի մասին:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պեսական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (դասվիրահու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-05/24» ծանկազրով կազմակերպում է գնանշման հարցում **ՀՀ Երևան քաղաքի Աջափնյակ եւ Դավիթբաշեն համայնքների առաջին աստիճանի դասարանի կարիքների համար ավտոմեքենայի ձեռքբերման նոտասակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 700 ՀՀ դրամ փոխանցել «Միջինվեսթբանկ», Հ/Հ 175004670790, «Գոհակ» ՍՊԸ-ին եւ սույն հայտարարության հրատարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել դասվիրահուին հետևյալ հասցեով՝ Բ. Երևան, Կոմիտասի թ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Հ. Այլունցին:

Հրավերն անձին սրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համադասասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը մեծ է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման ժամը՝ սույն հայտարարության հրատարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 15.40-ը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պեսական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (դասվիրահու) ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-05/19 ծանկազրով կազմակերպում է գնանշման հարցում **«Պեսության կարիքների համար գույքի ձեռքբերման» նոտասակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 750 ՀՀ դրամ փոխանցել Միջինվեսթբանկ «ԳՈՀԱԿ» ՍՊԸ-ի Հ/Հ 175004670790 հաշվառման հիման վրա եւ սույն հայտարարության հրատարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել դասվիրահուին հետևյալ հասցեով՝ Բ. Երևան, Կոմիտասի թ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Հ. Այլունցին:

Հրավերն անձին սրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համադասասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը մեծ է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման ժամը՝ սույն հայտարարության հրատարակման օրվան հաջորդող 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 15:00-ն:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՄՐՅԱԿՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Պեսական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (դասվիրահու) ՊԳԳ - ՄԲԱՊՁԲ - 05/18 ծանկազրով կազմակերպում է մրցակցային բանակցություններ՝ **ՀՀ Լոռու մարզի առաջին աստիճանի դասարանի կարիքների համար ավտոմեքենայի ձեռքբերման նոտասակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 750 ՀՀ դրամ փոխանցել «Միջինվեսթբանկ» Հ/Հ 175004670790 «ԳՈՀԱԿ» ՍՊԸ-ին եւ սույն հայտարարության հրատարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել դասվիրահուին հետևյալ հասցեով՝ Բ. Երևան, Կոմիտասի թ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Հ. Այլունցին:

Հրավերն անձին սրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համադասասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը մեծ է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման ժամը՝ սույն հայտարարության հրատարակման օրվան հաջորդող 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 12: 30-ն:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ԹԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ բնապահպանության նախարարության ՀՀ բնապահպանության մեթոդական կազմակերպության կողմից ՀՀ բնապահպանության մեթոդական կազմակերպության 07.03.03 թ. N 217-Ն եւ N 218-Ն որոշումների լիազորված անդամ է «Այլունց» ՑՕԸ-ին Սեբեդուզյան զբոսայգի Առաջին-1 օբյեկտային Մուսուս համայնքի 140 հա-100 լկ/ն, Առաջին-2 օբյեկտային զբոսայգի 152 հա-107 լկ/ն եւ Սեբեդուզյան օբյեկտային զբոսայգի Առաջին-154 հա-116.0 լկ/ն զբոսայգիների ցրտազրկման քաղաքականության նախագծերը:

Բոլոր օտարերկրացի անձինք, ովքեր կցանկանան ծանոթանալ փաստաթղթի նախագծի նախնական տարբերակին, կարող են աշխատանքային օրերին, ժամը 17-18-ը դիմել ՀՀ բնապահպանության նախարարության գործակալություն (հասցե՝ Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ):

Քաղաքականության կողմից փաստաթղթի նախնական տարբերակի լսումը տեղի կունենա 2005 թ. սեպտեմբերի 23-ին, ժամը 16:00-ին, Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ:

ՀՀ ԶՐԱՅԻՆ ՆԵՍՈՒՐՆԵՐԻ ԿԱՆԱԿԱՐԱՆՈՒ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ԹԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ բնապահպանության նախարարության ՀՀ բնապահպանության մեթոդական կազմակերպության կողմից ՀՀ բնապահպանության մեթոդական կազմակերպության 07.03.03 թ. N 217-Ն եւ N 218-Ն որոշումների լիազորված անդամ է ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջան քաղաքի վարչական սահմանում նախատեսվող «Էլենե» ՍՊԸ-ի կողմից կառավարվող ՓՀԿ-ին Ալյեսե զբոսայգի ցրտազրկման քաղաքականության նախագիծը:

Բոլոր օտարերկրացի անձինք, ովքեր կցանկանան ծանոթանալ փաստաթղթի նախագծի նախնական տարբերակին, կարող են աշխատանքային օրերին, ժամը 17-18-ը դիմել ՀՀ բնապահպանության նախարարության գործակալություն (հասցե՝ Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ):

Քաղաքականության կողմից փաստաթղթի նախնական տարբերակի լսումը տեղի կունենա 2005 թ. սեպտեմբերի 23-ին, ժամը 16:00-ին, Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ:

ՀՀ ԶՐԱՅԻՆ ՆԵՍՈՒՐՆԵՐԻ ԿԱՆԱԿԱՐԱՆՈՒ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԲ-ն ընդլայնվում է

ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահի սեղանների 16-ի որոշմամբ զրանցվել է «Յունիբանկ» ՓԲԸ «Արևիկոնյաց» մասնաձյուղի գործունեության դադարեցումը:

«ՆԻ մամուլի ծառայություն»

IN ARMENIAN,
RUSSIAN,
www.azg.am
ENGLISH AND
TURKISH

ACBA BANK

Հ Ա Յ Գ Յ ՈՒ Ղ Փ ՈՒ Խ Բ Ա Ն Կ
ACBA բանկը հայտարարում է երիտասարդ աղջիկների եւ տղաների մրցույթ

- վարկային մասնագետներ
- հաշվապահներ
- ծրագրավորողներ

աշխատելու նոտասակով

Պահանջներ.

- արհմիջոցի սահմանափակումը մինչեւ 28 տարեկան,
  - բարձրագույն կրթության ավարտական վկայագիր (դասարանի չէ սնտասակով),
  - վերլուծական դասողություն,
  - դասատվանագրության բարձր գնահատում եւ անկապակց հաղորդակցվելու ունակություն,
  - ծրագրավորող մասնագետների համար անհրաժեշտ է բարձրագույն ծրագրավորման կրթություն Access, Visual Basic, Sol Server ծրագրավորման լեզուների եւ համակարգերի իմացություն:
- Մասնագետների ընտրությունը իրականացվելու է մրցութային կարգով:

Մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ հարցաթերթիկները կարող եմ ձեռք բերել հետևյալ հասցեներով՝

- ACBA Բանկ**
- Բ. Երևան, Բայրոնի 1,
  - Բ. Երևան, Բազրասունյաց փ. 16/2
  - Բ. Երզնիս, Մաշտոցի փ. 30,
  - Բ. Արմավիր, Շահումյանի փ. 31,
  - Բ. Արցախ, Երևանյան փ. 1,
  - Բ. Անանյան, Տիգրան Մեծի փ. 71,
  - Բ. Գյումրի, Շիրակացու փ. 18ա,
  - Բ. Եղեգնաձոր, Մոմիկի փ. 2,
  - Բ. Կապան, Արամ Մանուկյան փող. 1ա,
  - Բ. Գավառ, Բուենայան փ. 6,
  - Բ. Արմավիր, Հասիսի փող. 4/2
  - Բ. Իջևան, Վալանտի փ. 6/4:

Հարցաթերթիկների ընդունումը կատարվում է մինչեւ 2005 թ. հոկտեմբերի 1-ը:

ACBA BANK

Հ Ա Յ Գ Յ ՈՒ Ղ Փ ՈՒ Խ Բ Ա Ն Կ

Իրավաբանի թափուր հաստի համար **աշխատանքի են հրավիրում** մինչեւ 35 տարեկան, բարձրագույն իրավաբանական կրթությամբ եւ աշխատանքային փորձ ունեցող անձանց: Ցանկացողները կարող են ներկայացնել իրենց իմնական սագրականը մինչեւ սույն թվականի հոկտեմբերի 1-ը Բայրոնի 1 հասցեով (Կոնստրուկտիվայի հարեանոթային):

Ուլադիսլավ

Վնասվել է 44 ԱՀԿ-ն սնող մայրուխտ, որը սղասարկում է Երևան քաղաքի հետևյալ հասցեները՝ Սեբեդուզյան փողոց 1,2,4,108,124,130, Չորավարի 40,42,48,55, Գ. Նոյնի 42,44,45,48,56ա եւ Կանյուկոն 6, 6ա: **Սեղանների 19-ի ժամը 11: 00-ից մինչեւ սեղանների 22-ի ժամը 18:00-ն** «Արմենսել»-ը իրականացնելու է վերանորոգման աշխատանքներ, որի ընթացքում սկսվել է մայրուխտի սնվող նվազեցումը հասցեների հեռախոսահամարները չեն աշխատում: Հայցում ենք Ձեր ներողամտությունը:

Արմենիա Տելեֆոն Կոմպանի

Հ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից **համակարգչային ժամանակա ձեռք բերելու նոտասակով** կազմակերպություն ընտրելու համար բաց մրցույթի կազմակերպման մասին

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը հայտարարում է բաց մրցույթ՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կարիքների համար համակարգչային ժամանակա ձեռք բերելու նոտասակով մասնակարար կազմակերպություն ընտրելու համար:

Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության եւ ոչ ռեզիդենտ իրավաբանական անձինք, որոնք ունեն գնման դայմանագրով նախատեսված դասավորությունների կատարման համար Պահանջվող իրավունք, ժամանակակից եւ ֆինանսական միջոցներ:

Մրցութային առաջարկությունները անհրաժեշտ է ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետություն կենտրոնական բանկ՝ Բ. Երևան 375010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6:

Մրցութային հայտերի ընդունման վերջին ժամկետն է 2005 թ. հոկտեմբերի 19-ը, ժամը 13:00:

Մրցույթի հայտերի բացման օրն ու ժամն է 2005 թ. հոկտեմբերի 19-ը, ժամը 15:00:

Մրցույթի արդյունքների ամփոփման միջոցով հրավիրվում է ս.թ. հոկտեմբերի 24-ին, ժամը 15:00:

Մրցույթին մասնակցելու հրավերը հրատարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (www.cba.am): Մրցույթին մասնակցելու հրավերը, ինչպես նաեւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի տեղեկատվական համակարգերի կառավարման վարչություն, հեռ. 56-75-02,54-25-82, ներքին՝ 21-00:

«ՆԻ մամուլի ծառայություն»

Հայաստանի Հանրապետության միջազգային լիազորված փոխանցումների վիճակը եւ կազմը

ՀՀ կենտրոնական բանկը, ղեկավարվելով «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 52-րդ հոդվածի դրույթներով, ներկայացնում է

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության միջազգային լիազորված փոխանցումների վիճակի եւ կազմի մասին 2005 թ 2-րդ եռամսյակ (ներառյալ եզրափակիչ օրացանկային)

Եռամսյակի սկիզբ		
1. Համախառն արժեքի ակտիվներ այդ թվում՝	589,591,100.26	ԱՄՆ դոլար
միջազգային լիազորված (համախառն արժեքի ակտիվներ ազատ փոխարկելի արժույթով) որից՝	589,539,047.52	ԱՄՆ դոլար
ՀՓԻ ԱՄՆ-ում 4,347,495.00 ՀՓԻ	6,568,325.87	ԱՄՆ դոլար
լիազորված ղրիմ ԱՄՆ-ում 0.00 ՀՓԻ	0.00	ԱՄՆ դոլար
II. Չուն արժեքի ակտիվներ որից՝ ազատ փոխարկելի արժույթով	350,908,754.59	ԱՄՆ դոլար
350,894,714.88		ԱՄՆ դոլար
Եռամսյակի վերջ		
1. Համախառն արժեքի ակտիվներ այդ թվում՝	632,070,194.79	ԱՄՆ դոլար
միջազգային լիազորված (համախառն արժեքի ակտիվներ ազատ փոխարկելի արժույթով) որից՝	632,005,105.55	ԱՄՆ դոլար
ՀՓԻ ԱՄՆ-ում 1,439,159.00 ՀՓԻ	2,096,298.16	ԱՄՆ դոլար
լիազորված ղրիմ ԱՄՆ-ում ՀՓԻ		ԱՄՆ դոլար
II. Չուն արժեքի ակտիվներ որից՝ ազատ փոխարկելի արժույթով	408,139,369.28	ԱՄՆ դոլար
408,113,650.00		ԱՄՆ դոլար